

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **СПЕЦИФІКА СЕМАНТИКИ ДІЄСЛІВ ГОВОРІННЯ В
СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-а
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша - англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Павловська Євгенія Сергіївна

Керівник д.ф.н., проф. Приходько Г. І.

Рецензент к.ф.н., доц. Залужна М. В.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська
Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

ПАВЛОВСЬКІЙ ЄВГЕНІ СЕРГІЙВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Специфіка семантики дієслів говоріння в сучасній англійській мові»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Приходько Ганна Іллівна, д.ф.н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від « 22 » квітня 2019 року № 596-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 10 грудня 2019 р

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту)
теоретичні засади польової концепції в лексичній семантиці; основні типи семантичних полів; семантична стратифікація дієслів говоріння в англійській мові; дослідження семантичних розрядів дієслів

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1) здійснити огляд теоретичних джерел; 2) визначити семантичний простір категорії говоріння; 3) дати оцінку семантичної стратифікації дієслів говоріння; 4) визначити

співвідношення автохтонної і запозиченої дієслівної лексики, що утворює семантичний простір говоріння на синхронному зрізі сучасної англійської мови

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Приходько Г. І., д.ф.н., проф.	05.06.2019	15.06.2019
Розділ 1	Приходько Г. І., д.ф.н., проф.	20.06.2019	20.07.2019
Розділ 2	Приходько Г. І., д.ф.н., проф.	25.07.2019	25.10.2019
Висновки	Приходько Г. І., д.ф.н., проф.	25.10.2019	15.11.2019

6. Дата видачі завдання 18.05.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	виконано
3.	Написання вступу	червень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	липень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис) Є.С. Павловська
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис) Г.І. Приходько
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис) М.В. Залужна
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 67 стор., 73 джерела.

Об'єкт дослідження: дієслівна лексика сучасної англійської мови, що має значення говоріння.

Мета роботи: вивчення дієслів говоріння сучасної англійської мови з точки зору семантичної стратифікації в рамках семантичного поля.

Теоретико-методологічні засади: теоретичні засади польової концепції мови в лексичній семантиці (Джон Лайонз, Йост Трієр та ін.), семантична стратифікація дієслів говоріння в англійській мові.

Отримані результати: Аналіз *verba dicendi* показав, що семантика і функція кожної лексеми, обумовлені референціальною конвенцією, визначають положення лексичної одиниці в семантичному просторі говоріння: чи є слово основним у певному семантичному сегменті, або ж воно периферійне. Якщо це основне дієслово, то воно володіє всім спектром значень — і «фізичними», і знаково-комунікативними, тобто може співвідноситися як власне з дією, говорінням, так і з передачею інформації або впливом на адресата, подібно до інших волюнтативно-прагматичних дієслів. Якщо ж дієслово відтіснили на периферію, то воно зберігає головним чином «фізичні» значення. Аналіз фактичного матеріалу підтвердив положення проте, що конотативні компоненти семантики дієслів не можуть виступати в якості інтегральних, оскільки вони несуть в собі диференційне навантаження.

Результати підтвердили висунуту гіпотезу про фазовість розвитку лексичних масивів стосовно вивченої дієслівної лексики.

Ключові слова: *семантичне поле, дієслова говоріння, семантична стратифікація, семантичний простір говоріння*

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 СЕМАНТИЧНА СТРАТИФІКАЦІЯ ДІЄСЛІВ ГОВОРІННЯ..	7
1.1 Семантичне поле і його особливості	7
1.2 Семантична характеристика <i>verba dicendi</i>	14
РОЗДІЛ 2 СЕМАНТИЧНІ РОЗРЯДИ ДІЄСЛІВ ГОВОРІННЯ.....	22
2.1 Дієслова говоріння з недиференційованим значенням.....	22
2.2 Дієслова-конотативи манери мови.....	23
2.3 Дієслова маркованого реєстра звукової мови та дієслова аномального говоріння.....	29
2.4 Звуконаслідувальні дієслова та дієслова, що позначають тип мовної дії.....	34
2.5 Дієслова говоріння клішовані етикетом та дієслова мовного обігу.....	37
2.6 Дієслова мовної взаємодії та дієслова зі значенням передачі інформації.....	38
2.7 Дієслова зі значенням викладу та з рекомендаційним значенням.....	41
2.8 Дієслова мовного комуніціювання та дієслова беззмістовного говоріння.....	42
2.9 Дієслова-інтеррогативи та дієслова публічного говоріння.....	46
2.10 Дієслова навмисної мовної дискредитації об'єкта та дієслова осуду.....	47
2.11 Дієслова заохочення та дієслова говоріння зі значенням досягнення мети шляхом обману	51
2.12 Дієслова вмовляння та мовної участі	53

ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

MWD – Merriam-Webster Dictionary

OED – Oxford English Dictionary

RT – Roget's Thesaurus

ВСТУП

Пропонована кваліфікаційна робота магістра присвячена вивченню історико-лінгвістичної картини формування лексико-семантичної групи дієслів говоріння сучасної англійської мови.

Актуальність теми дослідження визначається зростаючим інтересом сучасної лінгвістики до етимологічних досліджень в області лексики сучасних літературних мов. Про це свідчать дослідження останнього періоду, а також щорічні конференції з питань історичного вивчення мов. Цей інтерес обумовлений сполученням досліджень проблем мовної картини світу з питаннями виникнення і розвитку лексичного складу мови, особливостями менталітету носіїв мови, що є предметом вивчення когнітивної лінгвістики, яка оперує концептуальними категоріями семантичної класифікації лексику. Взаємодія цих складників інтегративної науки і являє собою дослідний базис розгляду специфіки формування англійської семантичної групи *verba dicendi*.

Звернення саме до цієї категорії дієслів протягом тривалого періоду посідає одне з центральних місць в лінгвістичних дослідженнях і зберігає цю позицію. Це виправдано тим, що дієслова говоріння входять до складу найбільш архаїчної лексики, здатної при коректному застосуванні сучасної дослідницької методики показати картину розвитку референції, яка може бути успішно екстрапольована в інші лексичні розряди.

Наукова новизна дослідження полягає в поданні семантичного простору поля говоріння, як сукупності розрядів дієслівної лексики, що виявляють властивості системності і взаємодіють один з одним периферійними структурами. Новим є деталізація хронологічних особливостей формування дієслівного масиву говоріння і лінгвістичної основи його розвитку.

Об'єктом дослідження є дієслівна лексика сучасної англійської мови, що має значення говоріння.

Предмет дослідження – історико-лінгвістичні умови формування семантичного поля говоріння в картині світу носіїв англійської мови.

В основу дослідження покладена **гіпотеза** про фазову безперервність історичного процесу розвитку лексичних масивів з узагальненим значенням з використанням ресурсів емпіричного членування об'єктивної дійсності та мовного відображення дискретних одиниць.

Основною метою дослідження є вивчення дієслів говоріння сучасної англійської мови з точки зору семантичної стратифікації в рамках семантичного поля.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання** :

1. Визначити семантичний простір категорії говоріння.
2. Дати оцінку семантичної стратифікації дієслів говоріння.
3. Визначити співвідношення автохтонної і запозиченої дієслівної лексики, що утворює семантичний простір говоріння на синхронному зрізі сучасної англійської мови.

Матеріал дослідження склали англійські дієслова говоріння, виділені суцільною вибіркою з найбільш авторитетних оригінальних лексикографічних джерел.

Основа **методики дослідження** склав системно-структурний аналіз, який дозволяє розглянути внутрішню організацію досліджуваного явища і визначити його специфіку в ряді суміжних феноменів. Провідним методом послужив описовий, який розуміється як сукупність методів і прийомів, що дозволяє рухатися від приватних спостережень до узагальнень і висновків.

На різних етапах реалізації основної цільової установки використані компонентний аналіз, семантична категоризація, методика словникових дефініцій, спостереження, уподібнення.

Теоретична значущість роботи полягає в тому, що в ній просліджується історія формування сегмента говоріння в картині світу носіїв англійської мови, репрезентується дієслівна лексика. Дослідження розширює

уявлення про особливості взаємодії близько-родинних і не близько-родинних мовних середовищ при конституюванні значущих лексичних масивів. Практично підтверджено тезу про фазовість розширення мовного лексикону, згідно з яким цей процес не може бути змодельований в термінах циклічності, якими вважають початок, тривалість і завершеність етапів.

Практична значущість дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані в школах і курсах викладання історії англійської мови, лексикології, стилістики у вищих навчальних закладах.

Структура роботи : робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У вступі охарактеризовані загальні відомості про дане наукове дослідження, описана тема, актуальність та новизна дослідження, поставлена мета та завдання дослідження, визначений об'єкт та предмет. Також описано теоретичну та практичну значущість цього дослідження.

У першому розділі подаються загальні відомості про поняття «семантичне поле» та про його особливості, визначені різні підходи до розуміння семантичного поля. Розглянуто поняття «*verba dicendi*» та власне його семантична характеристика.

Другий розділ містить інформацію про семантичні розряди дієслів говоріння, їх типи та класифікацію. Також даний розділ містить аналіз особливостей використання дієслів говоріння з наведеними прикладами.

У висновках подано узагальнені результати даного дослідження, окреслено перспективи подальших наукових пошуків.

Загальна кількість сторінок 67, кількість використаних джерел 73.

РОЗДІЛ 1

СЕМАНТИЧНА СТРАТИФІКАЦІЯ ДІЄСЛІВ ГОВОРІННЯ

1.1 Семантичне поле і його особливості

Перш за все розглянемо концепцію поля слова. Дослідження семантики слова почалися в 20х - 30х роках ХХ століття. Активно займався вивченням семантики Йост Трієр, чия робота «відкрила нову фазу в історії семантики» [Trier 1981, с. 7]. Хоча існують розбіжності в термінології – Дж. Лайонз використовує термін «семантичне поле», якого уникає Йост Трієр, він вважає кращим термін «словесне поле» («лексичне поле» по термінології Лайонза) [Trier 1981, с. 376].

Однак, Й. Трієр не вказує відмінності між «словесним полем» (структурований набір взаємопов'язаних за змістом лексем) і «концептуальним полем», і тому плутає сенс і ставлення. Тому, виходить, що він розглядає сенс лінгвістичних виразів більше, ніж їхні стосунки. Трієр зауважив, що слова змінюють свій сенс разом з розвитком суспільства, і система знаходиться в постійній зміні. Польовий підхід до опису явищ мови, що зародився в семасіології і пов'язується з іменами Й. Трієра і В. Порцига, поширився на широке коло явищ – лексичні групи або парадигми, парадигматичні поля, синтаксичні поля, граматичні поля, граматико-лексичні поля, функціонально-семантичні поля тощо.

Й. П. Лоу зазначає, що тільки в останню чверть ХХ століття вивченням слів і їх значенням стали відводити важливе місце в академічних колах. Більш того, тільки в цьому столітті вона була по-справжньому визнана самостійною лінгвістичною наукою [Louw 1992].

Головними положеннями польової концепції мови, згідно с основними роботами цієї області, є те, що поле являє собою інвентар елементів,

пов'язаних між собою системними відносинами. В свою чергу ці елементи, що утворюють поле, мають семантичну спільність і виконують в мові єдину функцію. Поле утворюється із складових частин – мікрополів, число яких повинно бути не менше двох, а також може об'єднувати однорідні і різнорідні елементи. Поле має вертикальну і горизонтальну організацію. Вертикальна організація – структура мікрополів, горизонтальна – взаємовідношення мікрополів [Trier 1981].

Якщо говорити про конституенти поля, то виділяються ядерні – найбільш специфіковані для виконання функцій поля, систематично використовуються, виконують функцію поля найбільш однозначно, а також периферійні – між ядром і периферією здійснюється розподіл виконуваних полем функцій : частина функцій припадає на ядро, частина на периферію. Кордон між ядром і периферією є нечітким, розмитим. Тож конституенти поля можуть належати до ядра одного поля і периферії іншого поля або полів, а різні поля частково накладаються один на одного, утворюючи зони поступових переходів, що є законом польової організації системи мови [Wierzbicka 1987].

Семантичне поле – термін, який застосовується в лінгвістиці найчастіше для позначення сукупності мовних одиниць, об'єднаних якоюсь загальною (інтегральною) семантичною ознакою; іншими словами, – має певний загальний інваріантний компонент значення. Спочатку в ролі таких лексичних одиниць розглядали одиниці лексичного рівня – слова; пізніше в лінгвістичних працях з'явилися описи семантичних полів, що включають також словосполучення і пропозиції.

В основі теорії семантичних полів лежить уявлення про існування в мові деяких семантичних груп і про можливість входження мовних одиниць в одну або кілька таких груп. Зокрема, словниковий склад мови (лексика) може бути представлений як набір окремих груп слів, об'єднаних різними відносинами : синонімічними (хвалитися – вихвалитися), антонімічними (говорити – мовчати) тощо.

Можливість подібного подання лексики у вигляді об'єднання багатьох приватних систем слів вже обговорювалася в лінгвістичних працях ХІХ ст. Перші спроби виділення семантичних полів були зроблені при створенні ідеографічних словників, або тезаурусів. Сам термін «семантичне поле» почав активно вживатися після виходу в світ робіт Й. Трієра [Trier 1981] і Г. Іпсена [Ipsen 1984]. Таке уявлення лексичної системи є в першу чергу лінгвістичною гіпотезою, а не аксіомою, тому часто виконується як метод проведення мовного дослідження, а не як його мету.

Елементи окремого семантичного поля пов'язані регулярними і системними стосунками, і, отже, всі слова поля взаємно протипоставлені один одному або співвідносяться один з одним. Семантичні поля можуть перетинатися або входити одне в інше. Значення кожного слова найбільш повно визначається тільки в тому випадку, якщо відомі значення інших слів з того ж поля. Окрема мовна одиниця може мати кілька значень і, отже, може бути віднесена до різних семантичних полів. Наприклад, прикметник «червоний» може входити в семантичне поле кольоропозначення і одночасно в поле, одиниці якого об'єднані узагальненим значенням «тривожний».

Семантична ознака, що лежить в основі семантичного поля, може також розглядатися як деяка поняттєва категорія, яка так чи інакше співвідноситься з навколишньою дійсністю людини і з його досвідом. Про відсутність різкого протиставлення семантичних і понятійних полів йдеться в роботах Й. Трієра [1931], А. В. Бондарко [1983], Л. М. Васильєва [1981]. Немає суперечності подібного розгляду інтегральної семантичної ознаки і той факт, що семантичне поле сприймається носіями мови як деяке самостійне об'єднання, співвідносне з тією або іншою областю людського досвіду, тобто психологічно реальне.

Як стверджує І. В. Арнольд, до початку ХХ століття лінгвісти займалися, головним чином, питанням про те, «як і чому змінюється значення слів, тобто зосередили свою увагу на проблемі діахронічній, і тільки на межі двадцятого століття звернулися до семантичної структури»

[Арнольд 1979, с. 26]. Широку популярність здобула теорія «семантичного поля», пов'язана з іменами Й. Трієра [1931] та Г. Іпсена [1984], які досліджували вузькі групи слів, об'єднані спільністю висловлюваних ними понять. Стівен Ульман розглядав слово як лінгвістичний знак і вважав, що наука про знаки взагалі повинна встановити семантичні закономірності позачасового характеру, з одного боку, і специфічні особливості семантичного ладу конкретних мов, з іншого [Ullmann 1972].

Найбільш простий різновид семантичного поля – поле парадигматичного типу, одиницями якого є лексеми, що належать до однієї частини мови та об'єднані загальною категоріальною семою в значенні. Такі поля нерідко іменуються семантичними класами або лексико-семантичними групами.

Як відзначає Л. М. Васильєв [1981] та інші автори, зв'язки між одиницями окремого семантичного поля можуть відрізнятися по «широті» та специфічності. Найбільш загальні типи зв'язків – це зв'язки парадигматичного типу (синонімічні, антонімічні, родовидові та ін.). Наприклад, група слів дерево, гілка, стовбур, лист і т. д. може формувати як самостійне семантичне поле, об'єднане ставленням «частина - ціле», так і входити до складу семантичного поля рослин. В цьому випадку лексема дерево буде служити гіперонімом (родовим поняттям) для таких лексем, як, наприклад, береза, дуб, пальма тощо.

Семантичне поле дієслів говоріння може бути представлено у вигляді об'єднання синонімічних рядів (розмовляти – спілкуватися – ...; лаяти – сварити – критикувати –...; дражнити – висміювати – вишучувати). Прикладом мінімального семантичного поля парадигматичного типу може служити синонімічна група, наприклад, деяка група тих же дієслів мовлення. Це поле утворює дієслова говорити, розповідати, базікати, тріпатися та ін. Елементи семантичного поля дієслів говоріння об'єднані інтегральною семантичною ознакою «говоріння», але їх значення не тотожне. Одиниці цього семантичного поля розрізняються диференційними ознаками,

наприклад «взаємне спілкування» (розмовляти), «одностороннє повідомлення» (повідомляти, доповідати). Крім того, вони різняться стилістичними, узуальними, дериваційними та конотативними компонентами значення. Наприклад, дієслово лаяти, крім семи «говоріння», має також додаткове конотативне значення – негативну експресивність.

Загальна семантична ознака, що об'єднує елементи конкретного семантичного поля, в інших семантичних полях тієї ж мови може виступати як диференційна. Наприклад, семантичне поле «дієслів комунікації» включає в себе поле дієслів мовлення поряд з такими лексемами, як телеграфувати, написати та інші. Інтегральною семантичною ознакою для цього поля буде ознака «передача інформації», а «канал передачі інформації» – усний, письмовий тощо – виступить в ролі диференціальної ознаки.

Для виявлення та опису семантичних полів нерідко використовуються методи компонентного аналізу та асоціативного експерименту. Групи слів, отримані в результаті асоціативного експерименту, звуться асоціативним полем. Сам термін «семантичне поле» сьогодні все частіше замінюється більш вузькими лінгвістичними термінами : лексичне поле, синонімічний ряд, лексико-семантичне поле тощо.

Кожен з цих термінів більш чітко задає тип мовних одиниць, що входять в поле, і/або тип зв'язку між ними. Тим не менш, у багатьох роботах вираз «семантичне поле» і більш спеціалізовані позначення вживаються як термінологічні синоніми, що обумовлює використання цього терміна і в цій роботі [Fillmore 1988].

Для дослідження структури значення слова в комунікативному процесі необхідно володіти класифікацією денотативних і конотативних сем, яка дозволила б описувати різні випадки семантичної реалізації слова. Широко відома класифікація сем В. Г. Гака [1971] – архісеми, диференціальні семи, потенційні семи, описові і відносні семи.

Д. М. Шмельов [1994] виділяє диференціальні, інтегральні і категоріальні семи. О. М. Селіверстова [1986] розрізняє індивідуальні

диференціальні ознаки, групові диференціальні ознаки і надлишкові семи за двома напрямками - по суті (категоріальні і індивідуальні) і за функціями (інтегральні і диференціальні). Є. М. Верещагін [1980] розрізняє особистісні та соціальні «семантичні долі» – останні поділяються на міжмовні (загальнолюдські і регіональні) і національно-культурні, а також діахронічні, синхронічні, семантичні частки.

Детальну класифікацію знаходимо в роботі І. В. Арнольд [1979] : екстралінгвістичні та лінгвістично обумовлені, потенційні і актуалізовані, приховані і імплікаціональні, архісеми, класеми і диференціальні семи, гіпосеми і гіперсеми, термінологічні та нетермінологічні, узуальні і okazіональні, що дозволяють і забороняють. Широко відома класифікація Дж. Катц [1983], Дж. Фодор [1983] : категоріальні семи частин мови, маркери і дістінгвішери. У вітчизняному мовознавстві найбільш детальну класифікацію сем розробив Л. М. Васильєв [1981].

Застосування терміна «структура» до смислової сторони мовних одиниць неминуче тягне за собою поняття впорядкованості. Бо структура - це «не простий набір елементів, а ціле, утворене взаємопов'язаними елементами таким чином, що кожен залежить від інших і може бути тим, чим він є завдяки відносинам з іншими елементами». Структура – це «автономна сутність з внутрішніми залежностями» [Ельмслев 1998].

Взаємопов'язаність і взаємозумовленість елементів припускає ієрархію. Ієрархічна структура семантичного поля виявляється на рівні значень його конститuentів. Показовою в цьому відношенні є точка зору А. Греймаса [1986], згідно з якою лексема – це не простий набір сем, а безліч сем, пов'язаних між собою відносинами ієрархії.

Структуроване, ієрархічне представлення смислової структури слова пропонує і М. І. Толстой [1988], який виділяє два типи сем : опорні й супутні. Опорні семи – це конкретні і немарковані семи, а супутні – абстрактні і марковані, які служать основою зіставлення.

Більш глибокі ієрархії семантичних диференційних ознак допускають

дослідники, що працюють в області породжуючої семантики. Бачачи аналогію між синтаксичною будовою висловлювання і смисловою структурою слова, вони допускають п'ять - шість занурень, тобто п'ять - шість ступенів ієрархії при описі смислової структури слова [Lakoff 1991, с. 207].

Дослідники, що працюють в області інтерпретативної семантики, які наполягають на якісну відмінність синтаксичних і лексичних структур, також допускають відносно глибокі ієрархії семантичних диференційних ознак. Правила, які породжують синтаксичні структури, принципово відрізняються від правил породження (упорядкування) лексичних одиниць [Mc Cawley, 1993].

Рівноправність фонологічних і семантичних диференційних ознак, на відміну від синтаксичних, відкриває шляхи для множинності ієрархій. Очевидно, в області лексичної семантики, як і в області фонології, продуктивним є метод комбінаторного обчислення можливих диференційних ознак [Вільюман 1980].

Враховуючи особливості дослідницьких підходів, які наведені вище, виходимо з того, що семантичне поле говоріння, конституююче в даному випадку дієслівною лексикою, має макро- і мікроієрархію структурних елементів. На макрорівні важливо звертати увагу на домінантні сегменти, складові семантичного простору поля. Ці сегменти утворюються дієслівними розрядами, які мають узагальнене лексичне значення. При цьому найбільш нейтральна лексика утворює центр семантичного поля. Значення цих дієслів найменш диференційовані і вони можуть розглядатися найчастіше як ідеографічні синоніми. Семантичні сегменти, утворені дієсловами з експресивно маркованими значеннями (характеристична ознака дії, спосіб, манера тощо), утворюють периферію поля. На мікрорівні слід розглядати семантичний простір, що заповнюється дієслівним розрядом, з виділенням домінанти і периферії всередині окремого сегмента загального поля [Кодзасов 2000].

1.2 Семантична характеристика *verba dicendi*

Дієслова говоріння неодноразово були об'єктом розгляду семантичних класифікацій дієслівної лексики. Однак межі даного класу досі чітко не визначені. В роботах В. І. Кодухова [1974], Т. М. Неद्याлкової [1988] та ін. лексичне значення дієслова виступає в якості провідного критерію виділення даного класу. Традиційно прийнято відносити до дієслів говоріння тільки ті, які позначають власне процес мови (його основні функції : питання, відповідь, повідомлення тощо), протиставляючи їх тим дієсловам, які позначають будь-яку іншу дію, що реалізовується в процесі мовлення.

Т. М. Неद्याлкова відзначає, що мовна ситуація часто реалізується дієсловами, які не є автохтонними дієсловами говоріння. Мова йде про метафоризацію дієслів, що позначають : крики тварин; шум, гуркіт, дзюрчання тощо; рух і механічні дії.

Довгий час об'єктом аналізу служили дієслова, що позначають процес мовлення в чистому вигляді. Дієслова ж, що реалізують якусь діяльність в акті мовлення, виключалися з розгляду.

Потім деякі автори стали пов'язувати певні граматичні ознаки : вказівка на суб'єкт дії (дієслова, що вживаються при іменниках, які називають особу); вказівка на адресат дії (дієслова, які поєднуються з доповненням, що позначає адресата); вказівка на зміст мови (поєднання з однією з типових синтаксичних конструкцій, які розкривають зміст мови з власне семантичною ознакою) [Лекомцев 1962].

Надалі дослідники стали враховувати взаємозв'язок між лексико-граматичною сполучуваністю дієслова і його лексичним значенням [Колшанський 1980]. В спектр аналізованих дієслів потрапляють і дієслова, у семантиці яких значення мови поєднується зі значенням оцінки, каузації, істинності тощо. Цей підхід широко представлений в роботах Е. А. Рейман [1982]; З. В. Нічман [1980]; Л. М. Васильєва [1981] та ін.

Є. М. Набокiна включає в даний клас дiєслова, в значеннi яких присутня вказiвка на мову, яка поєднується з вказiвкою на вид дiяльностi, яка реалiзується в мовi. Вона називає такi дiєслова «дiєсловами, що характеризують змiст промови» : *to agree, to order, to protest* та iн. [Набокiна 1985, с. 50-55].

Г. О. Пак [1995] говорить про типи конфiгурацiї, в яких дiєслово є ядром, i особливо видiляє сполучуванiсть дiєслова зi словами певних класiв (з прислiвниками, що характеризують мовну дiяльнiсть, наприклад : *стиха, невиразно, голосно, розбiрливо* тощо). Обов'язковими елементами семантичного оточення дiєслова вiн вважає мовця, слухача i змiст мови.

В значеннi багатьох дiєслiв поєднується значення процесу мовлення з позначенням iнших видiв дiяльностi : хвалити, наказувати, просити тощо. На справедливiсть цього пiдходу вказує можливiсть трансформацiї : «хвалити» → «говорити похвалу», «просити» → «говорити прохання ».

У 60-i роки широке поширення набуло поняття дiєслiвної iнтенцiї : дiя звiдкись виходить (або нiзвiдки не виходить) i кудись прямує (або нiкуди не прямує). Р. Мразек, вводячи поняття iнтенцiї, зазначає, що вона позначається на валентностi дiєслова i лежить в її основi. Дiєслова говорiння потрапляють в розряд тривалентних, бiтранслятивних, iншими словами вони вiдкривають мiсце для одного визначника «лiворуч» i для двох «праворуч» [Мразек 1964].

Говорячи про рiзнi класифiкацiї дiєслiв говорiння, не можна не зачепити теорiю мовних актiв, згiдно з якою в мовному актi присутнi три аспекти : локутивний, iллокутивний i перлокутивний. Це трирiвневе уявлення про мовний акт було вперше запропоновано Дж. Остiном [1982]. Класифiкацiя, запропонована Дж.Остiном, встановлює мову як невид'ємну умову реалiзацiї рiзних типiв соцiальної дiяльностi, заснованої на проголошеннi слiв i фраз.

На вiдмiну вiд Дж. Остiна, Дж. Серль пропонує класифiкацiю самих iллокутивних актiв [Searl 2010].

Сучаснi дослiдники, якi розробляють теорiю мовленнєвої дiяльностi,

розглядають не тільки мовленнєвий вплив, а й комунікативну взаємодію в цілому [Падучева 1985].

Поряд з теорією мовних актів розроблено класифікацію дієслів говоріння по метамовній функції. Уявлення про «метафункції» мови, як про здатність деяких мовних одиниць вводити пропозицію, було вперше представлено І. Б. Долініною [1982].

Окремі праці присвячені вивченню парадигматичних зв'язків у середині даної лексико-семантичної групи, синтагматичних властивостей дієслів мовлення [Нічман 1980]. Сучасні дослідження лексико-семантичних груп проводяться на основі комплексного підходу до аналізу лексем, вивчається взаємозалежність парадигматичних і синтагматичних зв'язків слова. Особлива увага приділяється дієсловам, які служать для позначення мовних актів, у порівняно молодих і швидко розвиваючихся розділах науки про мову – прагматиці і прагмалінгвістиці [Кирпиченко 2001].

Тлумачення деяких дієслів мовлення виконано в рамках інтегрального опису мови [Апресян 1995; Гловинська 1992]. Дієслова мовлення вивчалися в діяхронії в історико-порівняльному аспекті, в контрастивній лінгвістиці, аналізувалися їх синтаксичні та функціональні властивості.

Когнітивний опис передбачає розгляд дієслів як такої частини мови, яка відображає цілком певний пласт людського досвіду. Дієслово розуміється при цьому як мовна форма, що передає ментальну обробку і має у внутрішньому лексиконі людини своє власне вербальне і невербальне уявлення, свою репрезентацію. «Дієслово – найскладніша і сама ємна граматична категорія мови. Дієслово найбільш конструктивне у порівнянні з усіма іншими категоріями частин мови. Дієслівні конструкції мають вирішальний вплив на іменні словосполучення і пропозиції» [Виноградов 2001, с. 784].

Дієслово (дієслівна лексема) займає особливе положення в системі мови і роль його на всіх рівнях надзвичайно важлива і своєрідна. Характеризуючи дієслово як одиницю мовного ладу, необхідно в першу

чергу підкреслити наявність подвійного набору ролей на всіх мовних рівнях : на семантичному він виступає, по-перше, як будь-яка інша частина мови, в ролі одиниці лексичної, концептуальної номінації, що називає деяку конкретну дію, деяке конкретне явище дійсності (концепт «читати», а не «писати»; «спати», а не «розважатися»). Дане значення дієслова визначає його лексичне значення.

По-друге, дієслово здатне передавати не тільки своє власне значення, але і репрезентувати значення всієї ситуації, описуваної його лексемою, а саме визначати набір учасників ситуації, їх ролі та їх ієрархію, тобто виступати в ролі предиката, що є одиницею особливої комплексної номінації, визначати ситуацію як щось єдине, ціле, утворене комплексом з нього самого і його аргументів [Богданов 1977]. Це значення дієслова розглядається як лексикографічне. Таким чином, дієслово здатне називати не тільки саму дію, але і всю ситуацію цілком і пророкувати всіх учасників цієї дії, ситуації. Дана здатність дієслова визначається як його семантична валентність [Колшанський 1980].

Таким чином, особливістю дієслова в порівнянні з іншими частинами мови є те, що воно і в семантичному, і в граматичному планах виконує два різних типи ролей : свою власну, відповідає тільки за своє власне функціонування в системі мови, і роль ядра (предиката або присудка) як репрезентанта всієї ситуації, всього відображення його пропозиції. Ці різнопланові ролі дієслова, з одного боку, тісно переплітаються, оскільки функціонування дієслова в ролі предиката прямо пов'язане з його лексичним значенням, а з іншого – мають досить певну автономію, яка, зокрема, проявляється в диференційованості дієслівних категорій [Дворнік 2003].

Когнітивний підхід дозволяє розглянути дієслова мовлення у зв'язку з мовленнєвою діяльністю, оскільки саме вони організують комунікативну діяльність людини і зумовлюють структуру мовного акту [Жуковська 2006].

Дієслова говоріння це важлива ланка в загальній лексико-семантичній системі мови, які відносяться до числа високочастотних, широкоживаних

лексичних одиниць. Вживаність цих дієслів зумовлена тим, що вони позначають найважливішу область діяльності людини – мовну діяльність, яка включається в загальну систему діяльності людини, є її складовою частиною і розглядається «з вченими всіх об'єктивних і суб'єктивних факторів, що визначають поведінку носіїв мови, у всій повноті обумовлюють її зв'язки і відносини суб'єкта діяльності до дійсності» [Леонтьєв 1989, с. 18].

Мовленнєва діяльність як найважливіший вид людської діяльності цілеспрямована, соціально-детермінована, структурована і виконує певні функції : соціально-регулятивну, функцію управління та функцію інформування.

Процес мовної діяльності є процес суспільний, оскільки він має місце в суспільстві і переслідує соціально значущу мету – організацію соціальної взаємодії людей. Кожен акт мовної комунікації потребує управління, оскільки встановлює узгодженість між первинною і вторинною комунікативними діяльностями і виконує загальні функції, пов'язані з розгортанням акта комунікації [Kodish 2003].

Базу мовної комунікації в англійській мові становлять інформативність, інтенціональність і оцінка. Дані аспекти проявляються в дієсловах мови, зумовлюючи об'ємність їх смислового змісту [Leech 1984].

Дієслова мовлення (*verba dicendi*) представляють собою досить традиційний об'єкт лінгвістичного аналізу, так як сюди входить, зокрема, вся проблематика. «Говорити» є семантичним примітивом, тобто нерозкладним елементом, який, навпаки, входить до тлумачення величезної кількості слів. Його особливість полягає лише в особливій складності основного, або «прототипового», його значення, а також структури його полісемії. Як пише Д. М. Шмельов, «дія, що виражається дієсловом говорити, багатоаспектна <...>, тобто представлена як комплексна дія. Говорити – це «вимовляти», «користуватися усним мовленням», «словесно виражати щось», «спілкуватися з кимось», «повідомляти комусь щось» – всі ці аспекти дії по суті не відмежовані один від одного; в різних контекстах будь-яка з

відповідних ознак може виступати на перший план (стаючи іноді єдино істотною)» [Шмельов 1994, с. 230].

Численність і різноманітність дієслівних значень відповідає тому місцю, яке мова займає в «наївній картині людини»: це найскладніша з підсистем людини, що володіє найбагатшими зв'язками з іншими підсистемами (завжди і в першу чергу – зв'язками з інтелектом, бажаннями, фізичними діями), знаходиться у вершині ієрархії підсистем, складових (в «наївній картині») людини [Апресян 1995, с. 45-49].

Важливість тієї ролі, яку відіграє у мові дієслово зі значенням «говорити», підтверджується двома обставинами: з одного боку, великою кількістю слів, в тлумаченні яких присутній елемент «говорити», і з іншого боку – надзвичайною продуктивністю словотвору основ з цим значенням.

Для дієслова *to speak* в OED дані наступні значення:

1. to utter words or articulate sounds with the ordinary voice
2. to talk or exercise the faculty of speech
3. to make oral communication or mention
4. to deliver an address or discourse
5. to make a statement in written or printed words
6. to make communication or disclosure by any means
7. to make or produce characteristic sounds of a language through any of the various speech processes
8. to emit a sound, as a musical instrument
9. to make a report or noise
10. to express or make known the voice
11. to make known, indicate or reveal
12. to use, or be able to use, in oral utterance, as a language

Для дієслова *to say* в OED виділяються наступні значення:

1. to utter or speak
2. to state or express in words

3. to give a belief or opinion
4. to repeat or recite
5. to communicate
6. to allege or report
7. to declare

Merriam-Webster Dictionary виділяє такі значення дієслова *to speak* :

1. a : to utter words or articulate sounds with the ordinary voice
b : to express thoughts, opinions, or feelings orally
2. to extend a greeting
3. to be friendly enough to engage in conversation
4. to express oneself before a group
5. to address one's remarks
6. to speak to the issue
7. to make a written statement
8. to serve as spokesperson
9. to express feelings by other than verbal means
10. to be interesting or attractive
11. to make a request or claim
12. to make a characteristic or natural sound
13. to be indicative or suggestive

Дієслова, в тлумачення яких входить елемент «говорити», досить різноманітні [Апресян 1995]. Перш за все це перформативні дієслова (просити, повідомляти, вибачатися, обіцяти тощо), а також дієслова, що описують різноманітні типи мовних дій і не є перформативними (питати, скаржитися, пояснювати, умовляти, критикувати, прогнозувати, тлумачити, розмовляти, пліткувати, хвалитися, лаяти, вичитувати тощо); обов'язковий мовний компонент містять також деякі емоційні предикати (захоплюватися, обурюватися тощо). Крім того, є великий клас дієслів, що описують різноманітні способи говоріння (які можуть бути поставлені у відповідність поєднання дієслова говорити з обставиною способу дії).

Специфікація способу говоріння може стосуватися : власне акустичних аспектів виголошення тексту; інших його «зовнішніх» і змістовних характеристик (наприклад, говорити одне й те саме); крім того, спосіб говоріння може характеризувати внутрішній стан суб'єкта або ставлення суб'єкта до адресата мовленнєвої дії. Дієслова, що описують спосіб говоріння, зазвичай крім дескриптивних компонентів містять ще оцінний. При цьому якщо серед прислівників, що характеризують спосіб говоріння експліцитно є позитивні, то оцінка, вбудована в дієслові, практично завжди є негативною; різниця тільки в силі і характері осуду, а також в місці оцінного компонента в семантичній структурі дієслова [Lyons 1987].

РОЗДІЛ 2

СЕМАНТИЧНІ РОЗРЯДИ ДІЄСЛІВ ГОВОРІННЯ

2.1 Дієслова говоріння з недиференційованим значенням

Перша група дієслів говоріння конституювана чотирма лексемами :

to speak – «говорити» [MWD]

to say – «казати» [MWD]

to talk – «розмовляти» [MWD]

to tell – «розповідати» [MWD]

Функціональна значущість дієслова *to speak* полягає у вираженні в словах і звуках мови думок і почуттів; спрямованість мовлення на одержувача повідомлення. У семантиці слова виразно виявляється семантичний компонент «тривалість», що дозволяє віднести його до розряду деривативів.

Функція дієслова *to say* полягає у вираженні в словах і звуках мови думок і почуттів. Але дієслово, на відміну від попереднього, інакше характеризує форму протікання процесу говоріння, кваліфікуючи його як акт висловлювання, межі і зміст якого розкриває завжди за ним пряме доповнення. У семантиці дієслова відсутній компонент тривалості.

Дієслово *to talk* позначає процесуальний характер говоріння, мова як засіб спілкування, як процес викладу думок в ході спілкування (факт наявності співрозмовника мається на увазі). Слід пам'ятати і про обмін інформацією.

Значення дієслова *to tell* орієнтоване на кінцеву фазу дії : важливий процес говоріння, а не обмін інформацією. Ця лексична одиниця належить до граничних дієслів і в її семантиці укладено компонент «результативність».

Ядро лексико-семантичної групи дієслів говоріння (і семантичного поля в цілому) становлять дієслова *say, tell, talk, speak*. Дієслова *tell* і *say* можна назвати універсальними дієсловами. Це пов'язано як із загальною високою частотністю, так і з їх простою семною структурою. У граматичному відношенні дієслова *speak* і *talk* володіють високою здатністю до управління; можуть мати два прийменникових непрямих доповнення, вводяться різними приводами.

Отже, класичним дієсловам говоріння, які просто свідчать про повідомлення і вводять його, ніяк не характеризують, протиставлені інші дієслова говоріння, що поєднують у своєму значенні семи простої констатації мовної ситуації і того чи іншого аспекту цієї ситуації.

Дієслово «говорити», як і інші дієслова мовлення, спочатку пов'язане зі звуками людського голосу, які поступово стали асоціюватися зі значенням.

2.2 Дієслова-конотативи манери мови

Найбільший розряд дієслів говоріння конституюваний лексемами, що містять у своєму значенні сему, що характеризує манеру вимовляння є розряд дієслів-конотативів манери мови. До цього розряду ми включаємо :

to accent – «вимовляти, наголошувати» [MWD]

to articulate – «чітко вимовляти» [MWD]

to cant – «говорити співуче» [MWD]

to cheek – «говорити зухвалість» [MWD]

to colloquy – «говорити, перекидаючись репліками» [MWD]

to compliment – «говорити компліменти» [MWD]

to coo – «говорити воркуючим голосом» [MWD]

to declaim – «вимовляти з пафосом» [MWD]

to deliver – «вимовляти» [MWD]

to disparage – «говорити зневажливо» [MWD]

to dogmatize – «говорити авторитетним тоном» [MWD]

to drawl – «вимовляти з підкресленою повільністю, розтягувати слова»
[MWD]

to enounce – «вимовляти» [MWD]

to enunciate – «чітко вимовляти» [MWD]

to equivocate – «говорити двозначно» [MWD]

to honey – «говорити вкрадливо» [MWD]

to intone – «вимовляти співуче» [MWD]

to jaw – «говорити довго і нудно» [MWD]

to jangle – «говорити різко, шумно» [MWD]

to mean – «говорити серйозно» [MWD]

to megaphone – «говорити в рупор» [MWD]

to mouth – «говорити урочисто» [MWD]

to monotone – «говорити монотонно» [MWD]

to murmur – «шепотіти» [MWD]

to pish – «говорити тьху» [MWD]

to prevaricate – «говорити ухильно» [MWD]

to pronounce – «вимовляти» [MWD]

to prose – «говорити нудно» [MWD]

to quaver – «вимовляти тремтячим голосом» [MWD]

to rant – «говорити бундючно» [MWD]

to rattle – «говорити швидко, голосно» [MWD]

to refer – «говорити про щось» [MWD]

to riddle – «говорити загадками» [MWD]

to roll – «вимовляти голосно» [MWD]

to rumble – «сказати голосно» [MWD]

to shadow – «викладати туманно» [MWD]

to singsong – «говорити монотонно» [MWD]

to soliloquize – «говорити з самим собою» [MWD]

to spell – «вимовляти по буквах» [MWD]

to syllable – «вимовляти по складах» [MWD]

to telephone – «говорити по телефону» [MWD]

to whisper – «говорити пошепки» [MWD]

Група з інтегральною ознакою «проголошення» представлена центральними дієсловами *to enounce* «вимовляти», *to pronounce* «вимовляти», які не мають додаткових, диференціюючих ознак і можуть вважатися ядерними лексемами, що позначають звичайну манеру говоріння.

Функціональна значущість *to accent* «вимовляти, наголошувати» полягає в необхідності з боку суб'єкта виділити те, що він вважає найбільш важливим у своїй промові, щоб об'єкт звернув на це увагу і щоб це залишилося в його пам'яті.

Функція дієслова *to spell* «вимовляти по буквах» і дієслова *to syllable* «вимовляти по складах» полягає в тому, щоб те, що вимовляє суб'єкт, було вірно зрозуміле при написанні або при розмові, яка ведеться з певними перешкодами.

Дієслівні найменування *to articulate* «вимовляти виразно», *to enunciate* «чітко вимовляти» вказують на бажання мовця бути правильно зрозумілим, тому кожне слово буде вимовлено без дефектів мови.

Дієслово *to quaver* «вимовляти тремтячим голосом» виявляє в своєму значенні емоційний відтінок, який вказує на стан мовця і на почуття, які переповнюють його і відображаються на стані його голосу.

Функціональна значущість дієслова *to cant* складається в позначенні співучої манери говоріння з метою залучення уваги до самого суб'єкта і до змісту його прохання, звернення. Наявність об'єкта облігаторна. До нього близьке дієслово *to intone* «вимовляти співучо».

Дієслівна лексема *to drawl* «вимовляти з підкресленою повільністю, розтягувати слова» містить в своєму значенні заздалегідь запланований намір

привернути увагу до змісту промови.

Наступну пару дієслів можна розглядати як контрастну за принципом приємне/неприємне : *to compliment* «говорити компліменти» і *to cheek* «говорити зухвалості».

Дані лексеми можна об'єднати в одну підгрупу, так як в їх значеннях проглядаються якості людини : *to disparage* «говорити зневажливо» відображає зверхнє ставлення суб'єкта дії до адресата, містить в собі негативну конотацію. Такий же негативний відтінок простежується і в значенні *to dogmatize* «говорити авторитетним тоном», який не терпить заперечень і не піклується про те, якою буде реакція з боку суб'єкта на висловлювання. Сюди ж примикає дієслово *to rant* «говорити бундючно», яке відображає у своєму значенні бажання справити враження на слухача, абсолютно не піклуючись про зміст висловлювання.

Функція дієслова *to mouth* «говорити урочисто» полягає у створенні атмосфери і настрою не тільки для об'єкта, а й для самого суб'єкта.

Лексема *to declaim* «вимовляти з пафосом» має в своєму значенні вказівку на якості людини, що бажає залучити до себе увагу незвичайною манерою мови або з метою покрасуватися перед слухачами.

Дієслівне найменування *to honey* «говорити вкрадливо» в своєму значенні тяжіє до значення «лестити», говорити приємні слова, хвалити, бажаючи справити приємне враження на об'єкт або групу людей. До цієї лексеми за своїм значенням близьке дієслово *to coo* «говорити воркуючим голосом», який заколисує і відволікає від змісту промови, змушуючи звернути увагу на манеру проголошення.

У наступній підгрупі дієслів у значенні слова можна виділити сему «нудно, монотонно». Вона включає в себе синонімічні дієслова *to jaw* «говорити довго і нудно», немов повторюючи одне і те саме, що викликає негативне сприйняття з боку адресата і бажання припинити спілкування; *to monotone* «говорити монотонно», *to prose* «говорити нудно», вимовляючи цілі тексти з однією єдиною метою – висловитися, *to singsong* «говорити

монотонно», нескінченно довго, як у пісні без кінця і без початку. Центральним дієсловом з інтегральним значенням монотонності можна вважати лексему *to monotone*, а зі значенням «нудьги і тривалості» *to jaw*.

Спосіб здійснення мовного акту представлений в дієсловах *to colloquy* «говорити, перекидатися репліками», абсолютно не піклуючись про відповідну реакцію адресата, закінченість реплік за змістом, повноту змісту сказаного. Лексема *to soliloquize* «говорити з самим собою» виключає наявність об'єкта, так як суб'єкт представлений тут відразу в функції мовця і слухача.

Можна виділити ще одну підгрупу, об'єднану семой «загадково, двозначно». Центральне місце в цій групі займає дієслово *to riddle* «говорити загадками», говорити незрозуміло, приховуючи справжній зміст висловлювання від всіх крім посвячених у предмет розмови, що дозволяє створити ореол таємничості і багатозначності навколо мовця. До нього примикають дієслова, об'єднані відносинами синонімічності *to equivocate* «говорити двозначно», *to prevaricate* «говорити ухильно», *to shadow* «викладати туманно».

Дієслово *to mean* «говорити серйозно» має якісну характеристику «як, яким способом».

Функціональна значущість *to refer* «говорити про що-небудь» складається в позначенні беззмістовності розмови і вибору теми для бесіди. Для суб'єкта не має значення, про що буде йти мова, як буде реагувати об'єкт на запропоновану тему розмови, спілкування може відбуватися по колу, а теми можуть повторюватися, тому що в самій лексемі префіксом *re-* закладений момент повтору дії.

Наступна підгрупа дієслів має у своїй семантичній структурі семи характеру процесу говоріння і інструментальності : *to megaphone* «говорити в рупор» і *to telephone* «говорити по телефону». Наявність суб'єкта та об'єкта облігаторна.

Дієслово *to pish* «говорити тьху», «фе» використовується як вигук з

негативним відтінком.

Підгрупа з інтегральною ознакою «швидко, голосно» представлена центральним дієсловом *to rattle* «говорити швидко, голосно» і синонімами *to rumble* «сказати голосно, грюкати, гуркотіти», *to roll* «вимовляти голосно», *to jangle* «шумно, різко говорити», семантичне значення яких пов'язане з якісною характеристикою по гучності і темпу.

Прислівники характеризують спосіб говоріння на акустичному рівні, сема «голосно, швидко» є облігаторною у значенні дієслів. Для них голос є наказовим, тобто властивим керівництву і владі. Це голос невдоволення і роздратування, окрику і призову. Гучний голос зазвичай виникає в мові, якщо є якась перешкода в спілкуванні, наприклад, погана чутність, незнайомий мовний код або психологічна несприйнятливність інформації.

Підвищення голосу передає віддалення від співрозмовника, що викликає відповідну негативну реакцію. Особливими причинами підвищення тону, яке порушує етикетні норми повсякденного людського спілкування, найчастіше служать емоційні чинники, такі як гнів, злість, обурення, роздратування та інші сильні почуття.

Дієслова *to whisper* «говорити пошепки» і *to murmur* «шепотіти» об'єднані якісною характеристикою по гучності. Тихий голос – це насамперед вираження інтимності, це задушевна бесіда, розмова двох люблячих сердець. Він близький до шепоту. Тихий голос схожий на голос м'який, теплий або ліричний, який теж передбачає інтимне звернення до адресата. Тихий голос – це голос вшанування і обожнювання, дружньої ради і вмовляння, їм вимовляються слова смирення й поваги, прощення і покаяння. Тихим голосом втішають.

Саме тихий голос – це голос інтимного спілкування : адже між вступаючими в таке спілкування людьми немає ні ментальної, ні психічно перцептивної перешкоди, а тому немає ніякої необхідності збільшувати гучність. Говоріння на знижених тонах більше пов'язане безпосередньо з прагматикою спілкування, з соціальними і інтерперсональними факторами.

Воно передусім властиво особам, чий соціальний статус значно нижче, ніж статус їх співрозмовника, і це може проявлятися в конкретному акті мовлення.

Звернемо увагу на структуру звукового модифікатора. Ядром цього компонента є концепт «голос». У вихідному значенні голос інтерпретується як знаряддя нормального говоріння, яке, подібно тонкому музичному інструменту, може змінювати свої параметри для відображення станів і намірів власника. Концепт «голос» не обов'язково вербалізований, але обов'язково передбачається (за замовчуванням) у разі немаркованого мововиробництва. Тому його завжди можна включити в дескрипцію нормальної звукової мови.

У число можливостей нормального голосу входять такі, які використовуються при реалізації контрольованих інтерактивних установок мовця. Ця частина голосових можливостей пов'язана з концептом «тон». Якщо стан розсерджений і його вокальні прояви не контролюються суб'єктом, то презирлива установка та її вокальні прояви підкоряються волі мовця (сказав з презирством = виголосив презирливим тоном). Оскільки голос обіймає тон, в номінаціях контрольованих властивостей звуковій мові іноді може використовуватися концепт голосу, а не тону. Зворотне невірно. Концепт «тон» в суб'єктивних номінаціях голосу використовується рідко, що пов'язано зі специфікою його семантики.

2.3 Дієслова маркованого регістра звукової мови та дієслова аномального говоріння

Розглядаючи дієслова цієї групи, слід звернути увагу на семасіологічний підхід до даної проблеми С. В. Кодзасова [2000]. Автор у своїй класифікації виділяє лексеми аномального проголошення дієслова, що

описують такі аномальні способи звуковидобування, які зазвичай поєднуються з крайніми точками шкали гучності : *to cry, to shout* «кричати» – *to whisper, to murmur* «шепотіти»; *to patter, to gibber, to jabber* «тараторити» – *to hum* «мимрити».

За цією ознакою в результаті вибірки визначено особливий розряд дієслів, значення яких марковане ознакою максимального регістра мови :

to bawl – «кричати» [OED]

to clamour – «кричати» [OED]

to cry – «кричати, волати» [OED]

to hoop – «гикати, кашляти» [OED]

to outcry – «голосно кричати, перекричати» [OED]

to outvoice – «перекричати» [OED]

to scream – «пронизливо кричати, волати» [OED]

to screech – «верескливо кричати» [OED]

to shout – «кричати» [OED]

to shriek – «пронизливо кричати» [OED]

to squall – «пронизливо кричати, волати, верещати» [OED]

to squeal – «пронизливо кричати, верещати» [OED]

to vociferate – «кричати» [OED]

to volley – «випускати (крики, скарги)» [OED]

to wail – «волати, вити, голосити» [OED]

to whoop – «кричати, вітати радісними криками» [OED]

Група з інтегральною ознакою «крик» представлена центральними дієсловами *to cry* «кричати» і *to shout* «кричати». Дієслово *to clamour* «кричати, шумно вимагати» в семантичному плані більш слабкі аніж центральні лексеми і можуть бути віднесені до периферії. У цій групі можна виділити синонімічні гнізда дієслів, які позначають різний ступінь крику. Вища ступінь крику представлена дієсловами *to bawl* «кричати» і *to vociferate* «кричати», що показує вищий ступінь людської напруги, так як в такому стані людина не замислюється над своїми діями і вчинками. Функціональна

значущість дієслів *to outcry* «перекричати, голосно кричати» і *to outvoice* «перекричати» складається в позначенні спроби домогтися свого, використовуючи можливості голосових зв'язок. Це пояснення базується на вживанні *out-* зі значенням «пере-».

Синонімічна підгрупа з інтегральною ознакою «пронизливо, верескливо» представлена дієсловами *to scream* «пронизливо кричати, вопити», *to shriek* «пронизливо кричати», *to squall* «пронизливо кричати, вопити, верещати», *to squeal* «пронизливо кричати, верещати », *to screech* «верескливо кричати, хрипло». До їх значення додається емоційний компонент, що відображає мовленнєву дію, яку хочеться зупинити, припинити.

Дієслівні найменування *to volley* «випускати крики, скарги», *to wail* «волати, вити, голосити» вказують на те, що дія може супроводжуватися скаргами, розрахованими на реакцію з боку об'єкта, на прийняття їм іншого рішення, аж до відмови від первісного. І тільки в семантиці дієслова *to whoop* «кричати, вітати радісними криками» присутні позитивні емоції.

Функція дієслова *to hoop* «гикати, кашляти» полягає в передачі такої особливості говоріння, яка пов'язана з емоційним станом суб'єкта – «радість, несподіванка, захоплення».

Дієслова *аномального говоріння* це нерозбірлива мова. Але у ранньому вона завжди є такою і тоді ми говоримо, що дитина щось белькоче (*lisp*), але нерозбірлива мова в більш зрілому віці позначається дієсловами «бурмотіти» (*gabble, lip, haw, mumble, mutter*), «бубоніти» (*drone*), «говорити нерозбірливо» (*slur, splatter, splutter, gibber*) (не тільки за змістом, але і за формою).

На цій підставі виділена група дієслів, до якої увійшли :

to drone – «бубоніти (монотонно)» [OED]

to gabble – «говорити неясно й швидко, бурмотіти» [OED]

to gibber – «говорити невиразно, тараторити» [OED]

- to gobble – «злобно бурмотіти» [OED]
- to haw – «бурмотіти» [OED]
- to hum – «мимрити» [OED]
- to lip – «бурмотіти» [OED]
- to maunder – «говорити незв'язно, бурмотіти» [OED]
- to mumble – «бурмотіти» [OED]
- to mutter – «бурмотіти (тихо, невиразно)» [OED]
- to patter – «говорити скоромовкою, тараторити» [OED]
- to ramble – «говорити незв'язно» [OED]
- to rave – «говорити незв'язно, марити» [OED]
- to slummock – «говорити незв'язно» [OED]
- to slur – «вимовляти невиразно» [OED]
- to splatter – «говорити невиразно» [OED]
- to splutter – «говорити незв'язно, швидко» [OED]
- to throat – «бурмотіти хрипким голосом» [OED]

Група з інтегральною ознакою «невиразно, незв'язно» представлена центральними дієсловами *to gibber* «тараторити, говорити невиразно», *to gabble* «говорити неясно і швидко», *to patter* «тараторити, говорити скоромовкою». З точки зору синтаксичних властивостей для дієслів цієї групи облігаторною є сполучуваність із суб'єктом, тоді як об'єкт – факультативний.

У цій групі можна виділити синонімічні гнізда, що складаються з лексем *to ramble* «говорити незв'язно», *to slummock* «говорити незв'язно», *to splutter* «говорити незв'язно», які своїм значенням вказують на неможливість логічного мовного викладу. До них примикають дієслова *to splatter* «говорити невиразно», *to slur* «вимовляти невиразно», які не розраховують на розумну відповідь з боку об'єкта, так як він міг не захопити сенс висловлювання. І завершує цей ряд дієслово *to rave* «говорити незв'язно, марити», значення якого вказує на вищий ступінь неясності, нечіткості мови.

Наступне синонімічне гніздо представлено дієсловами *to haw*

«бурмотіти», *to lip* «бурмотіти», *to mumble* «бурмотіти», *to mutter* «бурмотіти (тихо, невиразно)», *to throat* «бурмотіти хрипким голосом», *to gobble* «злосливо бурмотіти».

Дієслівне найменування *to hum* «мимрити» позначає процес невиразного і нерішучого говоріння.

Функціональна значущість дієслова *to drone* «бубоніти (монотонно)» полягає в референції процесу невиразного говоріння.

До цього ж розряду можуть бути віднесені дієслова, які виражають за визначенням С.В.Кодзасова [2000], психічні стани : цідити, бурчати, волати, гудіти. Невдоволення передається бурчанням, бурмотінням, пирханням. Бурчання означає «вираз невдоволення певним способом», а саме, бурчання реалізується зазвичай монотонним голосом, що підкреслює говоріння одного і того ж. Відбувається голосом невиразним, розміреним і зазвичай низьким (або нижчим, ніж зазвичай). Дієслова розглядаються як оказіональні номінації, які можуть використовуватися для позначення типових ситуацій.

У цю підгрупу ми включаємо :

to belly-ache – «бурчати, хникати» [OED]

to croak – «бурчати, бурчати» [OED]

to grumble – «бурчати, скаржитися» [OED]

to growl – «бурчати, скаржитися» [OED]

to grouse – «бурчати» [OED]

to moan – «стогнати, скаржитися» [OED]

to natter – «бурчати, скаржитися» [OED]

to repine – «нарікати, скаржитися» [OED]

to snivel – «хникати, плакати» [OED]

to squawk – «голосно скаржитися» [OED]

to whine – «хникати, плакати» [OED]

Центральне положення тут займають дієслова *to grumble* «бурчати, нарікати», *to growl* «бурчати, нарікати», *to grouse* «бурчати», а решта лексеми *to belly-ache* «бурчати, хникати», *to croak* «бурчати, бурчати», *to moan*

«стогнати, скаржитися», *to repine* «нарікати, скаржитися», *to natter* «бурчати, нарікати», *to snivel* «хникати, плакати», *to squawk* «голосно скаржитися», *to whine* «хникати, плакати» – знаходяться в периферійній зоні, так як до їх значення додаються фізичні та емоційні властивості.

Розглянутий сегмент семантичного простору поля говоріння, репрезентується дієслівної лексиною, включає і дієслова, які

С. В. Кодзасов [2000] визначає як позначаючи артикуляційні недоліки суб'єкта :

to aspirate – «вимовляти з придихом» [OED]

to burr – «гаркавити» [OED]

to falter – «запинатися» [OED]

to hem – «вимовляти, запинатися» [OED]

to lisp – «шепелявити, лепетати» [OED]

to nazalize – «говорити в ніс» [OED]

to snuffle – «говорити в ніс, гугнявити» [OED]

to stammer – «заїкатися, запинатися» [OED]

to stutter – «заїкатися, запинатися» [OED]

Всі ці дієслова (аномального звуковиробництва) використовуються виключно для об'єктивних номінацій, відрізняючись в цьому відношенні від звуконаслідувальних дієслів.

2.4 Звуконаслідувальні дієслова та дієслова, що позначають тип мовної дії

У традиційній термінології лексеми, що позначають різні звуки, називають онматопами. Передбачається, що в більш ранні періоди існування мови частка позначень власне природніх звучань живої і неживої природи була значно вище, ніж тепер.

Динаміка розвитку англійських онома топів показує, що багато з них втрачають своє першочергове звуконаслідувальне значення, змінюють його під впливом нових значень або набувають нову структуру значення.

Це свідчить про те, що звуконаслідувальна система в цілому динамічна і, розвиваючись, розбудовується і переструктурується. Світ звуків навколо людини змінюється, і разом з ним змінюється будова звуконаслідувальної системи, зрушуючи в сторону позначення звучань людини і артефактів. Природно, звукономінація інших джерел зміщується на периферію.

В ході словникової вибірки в цей розряд віднесені дієслова :

to blether / blather – «базікати дурниці, тріщати» [RT]

to cackle – «базікати, гелготати» [RT]

to clack – «голосно базікати, гелготати» [RT]

to gobble – «злобно бурмотіти, кулдикать» [RT]

to purr – «муркотати» [RT]

to quack – «базікати, крякати» [RT]

to roll – «вимовляти голосно, гриміти, гуркотіти» [RT]

У складі лексичного розряду можна виділити дві підгрупи :

1) одні дієслова асоційовані зі звуками тварин «кудкудакати, гелготати» (*to cackle, to clack*), «крякати» (*to quack*), «Гельготати» (*to gobble*), «мурчати» (*to purr*);

2) значення інших дієслів співвідносяться зі звуками неживої природи «тріщати» (*to blether / blather*), «гуркотіти, гриміти» (*to roll*).

Дієслова цих груп позначають okazіональні голосові властивості мовця.

Аномальні вимовлювані дієслова зазвичай припускають вихід за межі нормального звуковиробництва.

Вони описують не фонетичні різновиди локуції, а особливі способи звуковидобування.

Маючи вбудовану фонетичну характеристику, вони не беруть фонетичних модифікаторів, але можуть приєднувати функціональну дескрипцію, мотивуючу перехід в аномальний регістр.

Вони не поєднуються з функціональними модифікаторами, що включають лексему «голос». Подібні концептуальні властивості мають звуконаслідувальні дієслова.

Вимовлювані дієслова, що описують марковані рівні гучності, мають інший концептуальний пристрій. Так звані способи звуковидобування не виходять за межі нормального голосу, а лише суттєво змінюють одну з його характеристик.

Вони не накладають обмеження на сполучуваність з іншими фонетичними або функціональними номінаціями, що містять лексему «голос».

До групи дієслів, що характеризують усне висловлювання, входять :

to express – «висловлювати прямо, ясно» [RT]

to flourish – «барвисто висловлювати» [RT]

to phrase – «висловлювати словами» [RT]

to term – «висловлювати, називати» [RT]

to utter – «висловлювати словами» [RT]

to vent – «висловлювати, висловлювати» [RT]

to verbalize – «висловлювати словами, бути багатослівним» [RT]

to vocalize – «висловлювати» [RT]

to voice – «висловлювати словами» [RT]

to word – «висловлювати словами» [RT]

Дана група дієслів об'єднується основним значенням говоріння, яке модифікується семами. Центральне місце в цій групі займає дієслово *to express* «виражати прямо, ясно», до нього примикають дієслова *to term* «виражати, називати» і *to vent* «виражати, висловлювати», а дієслова *to phrase* «виражати словами», *to utter* «виражати словами», *to word* «виражати словами», *to verbalize* «виражати словами, бути багатослівним», *to vocalize* «виражати, висловлювати», *to voice* «виражати словами» мають у своєму лексичному значенні посилення на поняття слово. Дієслівну лексему *to flourish* «барвисто виражатися» можна віднести до периферії розряду.

2.5 Дієслова говоріння клішовані етикетом та дієслова мовного обігу

Розглянута група займає особливу частину в семантичному полі говоріння, оскільки лексеми, що конструюють її, співставні з твердо усталеною етикетною ситуацією. Ця група включає :

to accost – «вітати, підійти і заговорити з кимось» [RT]

to hail – «вітати, кликати» [RT]

to salaam – «вітати» [RT]

to salute – «вітати» [RT]

to welcome – «вітати» [RT]

Центральному дієслову *to welcome* «вітати» синонімічні інші дієслова даного ряду. Слід зазначити, що всі вони мають диференційні ознаки, які відсувають їх в периферійну зону.

Дієслово *to salute* «вітати» має в своєму значенні вітання не тільки цивільних осіб, а й військових, неживі предмети також можуть брати участь у цьому соціальному акті (кораблі, знаряддя тощо).

Дієслово *to salaam* «вітати» тяжіє до східного типу привітань і воно було запозичено в ході розвитку міжнаціональних відносин. У семантиці дієслова *to hail* «вітати» приховано залучення уваги об'єкта з метою бути поміченим.

Дієслівні найменування *to accost* «вітати, підійти заговорити з кимось» передбачають у своїй семантиці відповідну реакцію на привітання. Ці дієслова можуть бути вжиті як для вітання однієї особи, так і для цілої групи, колективу.

Звертає на себе увагу звуковий варіант даних дієслів, вони представлені в своїй більшості голосними, альвеолярними приголосними, що сприяє створенню радісної атмосфери зустрічі. Концепт «вітання» включає в свою семантику побажання здоров'я, удачі.

Дієслова звернення, подібно клішованим, мають досить вузьку ситуативну віднесеність, оскільки позначають встановлення голосового контакту. До них відносяться :

to address – «звертатися до кого– небудь» [RT]

to appeal – «звертатися» [RT]

to call – «звати, гукає» [RT]

to name – «називати, давати ім'я» [RT]

Центральним дієсловом з інтегральною ознакою «звернення» є *to address* «звертатися до кого– небудь», але у ввічливій формі, в надії отримати запитувану інформацію. На протилежному полюсі семантичного сегмента поля знаходиться *to call*, позбавлений семи «офіційно».

Функціональна значущість лексеми *to appeal* «звертатися» складається в позначенні бажання спонукати співрозмовника до якої-небудь дії.

На периферії семантичного сегмента знаходиться *to name*, що є перехідною ланкою до семантичного поля дієслів соціальної життєдіяльності за рахунок свого другого значення.

2.6 Дієслова мовної взаємодії та дієслова зі значенням передачі інформації

Виділена в ході аналізу мовного матеріалу група дієслів використовується для референції ситуації комунікативної взаємодії і включає :

to colloque – «розмовляти інтимно» [RT]

to confabulate – «розмовляти, базікати» [RT]

to converse – «розмовляти» [RT]

Центральним дієсловом групи дієслів мовної взаємодії є лексема *to converse* «розмовляти», вона частіше вживається в мові.

Дієслівна лексема *to confabulate* «розмовляти, базікати» в своєму значенні припускає легкість спілкування.

Значення дієслова *to colloque* «розмовляти інтимно» містить у своїй семантиці вказівку на бесіду двох осіб, об'єднаних бажанням приховати від оточуючих тему розмови.

У значенні всіх дієслів аналізованої групи відзначається тривалість процесу спілкування, так як бесіда – неспішне заняття, що супроводжується різного роду емоціями як позитивними, так і негативними.

Такі дієслова відображають найважливішу (інформативну) функцію мови.

Виділяема група включає :

to fable – «розповідати байки, вигадувати» [RT]

to detail – «розповідати детально» [RT]

to narrate – «розповідати» [RT]

to paraphrase – «переказувати» [RT]

to recite – «розповідати» [RT]

to recount – «розповідати, викладати докладно» [RT]

to rehearse – «переказувати» [RT]

to relate – «розповідати» [RT]

to retail – «переказувати (новини)» [RT]

Дана група дієслів близька до групи лексем зі значенням мовної взаємодії. Але дієслова *to narrate* «розповідати», *to relate* «розповідати», *to recount* «розповідати, викладати докладно», *to detail* «розповідати детально» висловлюють ідею «говорити адресату про те, що йому невідомо чи про що йому цікаво слухати». Слід звернути увагу на те, що подібні дії можуть повторюватися неодноразово по відношенню до одного й того ж адресату.

Дієслова даної групи диференціюються за характером переданої інформації. Вони по-різному уявляють і предмет спілкування. Для цих дієслів типова послідовність змін подій, фактів або картин. Ці дієслова поєднуються з прислівниками типу «коротко», «детально», які вказують на

кількість згадуваних реальних деталей (*to detail* «розповідати детально», *to recount* «розповідати, викладати докладно»). Навіть окрема подія буває представлена як ряд складових його дрібніших подій.

Відзначаючи ознаки, пов'язані з суб'єктом мовної дії, беремо до уваги : висловлювання здійснюється суб'єктом для того, щоб адресат дізнався якусь інформацію. До того ж дієслова цієї групи відображають естетичну установку суб'єкта. Розповідати можна для того, щоб зайняти адресата або щоб справити на нього потрібне враження, тому що адресату приємно слухати або тому що самому суб'єкту це приносить задоволення. Тому розповідь часто доповнюють барвистими деталями (*to fable* «розповідати байки, вигадувати») і повторюють багато разів (*to rehearse* «переказувати» – спрямованість на адресата, *to paraphrase* «переказувати» – модифікація обсягу інформації).

Виходячи з цього, можна виділити підгрупу із значенням «повторення, повтору», представлену дієслівними лексемами :

to ingeminate – «повторювати» [RT]

to iterate – «повторювати» [RT]

to repeat – «повторювати, розповідати» [RT]

Група з інтегральною ознакою «повтору» представлена центральним дієсловом *to repeat*. У семантичній структурі значення даної лексеми відсутні додаткові ознаки. До нього близька лексема *to iterate* «повторювати». Дієслівна лексема *to ingeminate* «повторювати» містить в своєму значенні емоційний компонент, який вказує на величезне бажання суб'єкта домогтися своєї мети, не рахуючись з намірами учасників розмови. Іноді інформаційна та естетична (або фатична) установки поєднуються (*to retail* «переказувати (новини)»).

Дієслово «розповідати» орієнтоване на усну форму мовлення, процес може характеризуватися з точки зору звукових параметрів (гучності, темпу, тембру) мови і манери говоріння (пошепки, голосно, швидко, повільно, хрипко).

2.7 Дієслова зі значенням викладу та з рекомендаційним значенням

Дієслова зі значенням викладу співвідносні з процесом цілеспрямованого говоріння :

to elucidate – «пояснювати» [MWD]

to explain – «пояснювати» [MWD]

to explicate – «пояснювати» [MWD]

to expound – «викладати, роз'яснювати, тлумачити» [MWD]

to interpret – «пояснювати, тлумачити» [MWD]

to predicate – «стверджувати» [MWD]

to represent – «пояснювати, формулювати» [MWD]

to state – «викладати, стверджувати, констатувати» [MWD]

Група з інтегральною ознакою «пояснення» представлена центральним дієсловом *to explain*. До нього примикають синоніми *to elucidate* «пояснювати», *to explicate* «пояснювати», *to interpret* «пояснювати, тлумачити», що укладають в своєму значенні бажання пояснити, розтлумачити, розкласти по поличках. Ці лексеми менш частотні у вжитку.

Сполучною ланкою з семантичним простором наступного синонімічного ряду є дієслово *to interpret* «пояснювати, тлумачити», просте пояснення, виклад, роз'яснення укладено у значенні дієслівної лексеми *to expound* «викладати, роз'яснювати, тлумачити», воно веде до тверджень, що відображені в значенні дієслова *to predicate* «стверджувати», а це в свою чергу призводить до формулювань і до констатації фактів, відображених у значенні дієслів *to represent* «пояснювати, формулювати» і *to state* «викладати, стверджувати, констатувати».

Щодо дієслів з рекомендаційним значенням, то ця група сформована дієсловами, значення яких виявляє сему «цілеспрямований мовленнєвий вплив різної категоричності» :

to advise – «радити» [MWD]

to admonish – «переконувати, радити» [MWD]

to persuade – «переконувати, умовити» [MWD]

to reassure – «переконувати, запевняти» [MWD]

to recommend – «радити, рекомендувати» [MWD]

to rede – «радити, пояснювати» [MWD]

Центральним дієсловом даної лексичної групи є *to advise* з інтегральним значенням «ради, рекомендації, переконання».

До нього близька лексема *to rede* «радити, пояснювати», в значенні якої відчувається невпевненість у прийнятті ради, що спонукає суб'єкта вдатися до пояснення, і лексема *to recommend* «радити, рекомендувати», яка має в своєму значенні твердий намір довести раду до виконання.

У синонімічному ряді, представленому дієсловами *to admonish* «переконувати, радити», *to persuade* «переконувати, вмовляти», *to reassure* «переконувати, запевняти», лексема *to persuade* «переконувати, умовити» займає центральне положення, так як вмовляння можуть привести до бажаних результатів швидше, ніж рада і просте переконання, а запевнення можуть мати і негативний напрям, якщо суб'єкт виношує таємні задуми.

2.8 Дієслова мовного комуніціювання та дієслова беззмістовного говоріння

Віднесені до групи мовного комуніціювання дієслова виявляють в своєму значенні сему «цілеспрямованої комунікативної взаємодії», яка відрізняє їх від раніше розглянутих дієслів мовленнєвої взаємодії. До складу групи входять :

to argue – «обговорювати, сперечатися» [MWD]

- to canvass – «обговорювати, дебатувати» [MWD]
- to debate – «обговорювати, сперечатися» [MWD]
- to discuss – «обговорювати, дискутувати» [MWD]
- to dispute – «обговорювати, сперечатися, дискутувати» [MWD]
- to negotiate – «вести переговори» [MWD]
- to parley – «вести переговори» [MWD]
- to reason – «обговорювати, аргументувати» [MWD]
- to ventilate – «обговорювати, з'ясовувати» [MWD]

До центральних дієслів зі значенням «обговорювати» можуть бути віднесені *to argue* «обговорювати, сперечатися», *to debate* «обговорювати, сперечатися», *to dispute* «обговорювати, сперечатися, дебатувати», *to discuss* «обговорювати, дискутувати». Ці дієслова об'єднані інтегральною ознакою «вести суперечку, обговорювати, вести дебати» і синонімічними відносинами.

Що стосується суб'єктно-об'єктної організації названих лексем, то вони здатні поєднуватися з суб'єктом дії і об'єктом дії.

Дієслово *to reason* «обговорювати, аргументувати» виявляє в своєму значенні тенденцію до створення аргументів, необхідних для спору та ведення переговорів. Передбачається наявність суб'єкта і об'єкта дії.

Функція дієслова *to ventilate* «обговорювати, з'ясовувати» полягає у з'ясуванні всіх обставин, потрібних для ведення обговорення, суперечки, дискусії.

Функціональна значущість дієслів *to negotiate* «вести переговори» і *to parley* «вести переговори» полягає в самому процесі ведення переговорів як результаті обговорення, суперечки, дискусії.

Дієслова беззмістовного говоріння виражають процес говоріння під час дозвільного проведення часу :

- to babble – «базікати, лепетати» [MWD]
- to blab – «базікати» [MWD]

- to blether / blather – «базікати дурниці» [MWD]
 to blurt – «бовкнути» [MWD]
 to cackle – «базікати, гелготати» [MWD]
 to chat – «базікати» [MWD]
 to chatter – «базікати» [MWD]
 to clack – «голосно базікати, тріщати» [MWD]
 to clatter – «базікати» [MWD]
 to drivel – «нести нісенітницю, пороти нісенітниця» [MWD]
 to fiddle– faddle – «базікати дурниці» [MWD]
 to footle – «базікати нісенітницю» [MWD]
 to gab – «базікати, тріпати язиком» [MWD]
 to gammon – «нести нісенітницю» [MWD]
 to gossip – «базікати, брехати» [MWD]
 to jabber – «базікати, тараторити» [MWD]
 to mag – «базікати» [MWD]
 to palaver – «базікати, лестити» [MWD]
 to parleyvoo – «базікати по-французьки» [MWD]
 to piffle – «базікати дурниці» [MWD]
 to prate – «базікати, нести нісенітницю» [MWD]
 to prattle – «базікати, лепетати» [MWD]
 to quack – «базікати, крякати» [MWD]
 to rumour – «поширювати чутки» [MWD]
 to tattle – «базікати, брехати» [MWD]
 to tittle– tattle – «сплетнічать» [MWD]
 to twitter – «базікати» [MWD]
 to vapour – «базікати даремно» [MWD]
 to waffle – «базікати даремно» [MWD]
 to weave – «плести, складати» [MWD]
 to yap – «базікати» [MWD]

to yarn – «розповідати байки, базікати» [MWD]

До центральних дієслів з інтегральним значенням «балаканина» можуть бути віднесені *to blab* «базікати», *to chat* «базікати», *to chatter* «базікати», *to clatter* «базікати», *to mag* «базікати», *to twitter* «базікати», *to yap* «базікати», оскільки вони близькі до абсолютних синонімів.

Функціональна значущість дієслова *to blurt* «бовкнути» складається в позначення неповноти дії, небажання з боку суб'єкта вдаватися в подробиці.

Дієслівні найменування *to babble* «базікати, лепетати», *to prattle* «базікати, лепетати» більше підходять для характеристики дитячої мови, так як саме в цьому віці лепет не приносить нікому ніякої шкоди і навіть викликає позитивні емоції з боку учасників спілкування.

Доцільно виділити кілька синонімічних гнізд дієслів, які підкреслюють особливості цього виду мовленнєвої діяльності. Балаканина, яка відбувається заради того, щоб просто вбити час, є в значенні дієслова *to gab* «базікати, тріпати язиком», *to vapour* «базікати даремно», *to waffle* «базікати даремно».

Незнання предмета, про який йде мова, проглядається в значеннях дієслів *to blether/blather* «базікати дурниці», *to drivel* «нести нісенітницю», *to fiddle-faddle* «базікати дурниці», *to footle* «базікати нісенітницю», *to gammon* «нести нісенітницю», *to piffle* «базікати дурниці», *to prate* «базікати, нести нісенітницю».

Незнання призводить до того, що починають будуватися домисли, робляться спроби пояснити те, що відбувається зі своєї точки зору, що відображено в значеннях дієслів *to weave* «пліткувати, складати плітки», *to yarn* «розповідати байки», а це, в свою чергу, призводить до пліток. Містком від підгрупи зі значенням «незнання» до підгрупи зі значенням «плітки» може бути дієслово *to rumour* «поширювати чутки». Центральне місце в підгрупі зі значенням «плітки» належить до дієслова *to gossip* «базікати, брехати», сказати багатьом про те, про що, на думку мовця, не слід було говорити нікому. Оцінка факту передачі з боку мовця : невдоволення тим, що якась інформація була широко поширена суб'єктом мовлення. До нього

примикають лексеми *to tattle* «базікати, брехати», *to tittle-tattle* «пліткувати».

Семантичний аналіз дієслівних лексем даної групи переконує нас в тому, що в своїй більшості вони мають негативне емоційне забарвлення, за винятком дієслова *to palaver* «базікати, лестити», так як в значенні полягає спроба зробити комусь приємне своїм базіканням, але з підтекстом, що це принесе користь і суб'єкту.

Найбільш нейтральним дієсловом групи є дієслово *to parleyvoo* «базікати французькою», в його значенні відзначається мова, на якій відбувається процес комунікації.

Дієслова *to cackle*, *to clack*, *to quack* були розглянуті як звуконаслідувальні лексеми, які утворюють загальний семантичний сегмент з дієсловами беззмістовного говоріння.

Дієслівні найменування *to jabber* «базікати, тараторити» своїм значенням вказує на те, що не має значення ні для суб'єкта, ні для об'єкта, що саме було сказано, так як все, що вимовляється з такою швидкістю навряд чи запам'ятовується (лексема знаходиться на стику двох семантичних сегментів – розглянутого і сегмента дієслів маркованого звукового регістра).

2.9 Дієслова-інтеррогативи та дієслова публічного говоріння

Дієслова-інтеррогативи характеризуються тим, що в прагматичному плані вони виконують перформативну функцію. До цієї групи дієслів включається :

to ask – «питати»[OED]

to inquire – «питати» [OED]

to interrogate – «питати» [OED]

to query – «питати» [OED]

to question – «питати» [OED]

Дані лексеми служать для формування думки і являють собою найменування попередньої операції для запиту інформації. Ядерними дієсловами є *to ask* «питати» і *to question* «питати». У семантиці дієслова *to inquire* «питати» простежується вимоглива нотка, що не терпить відмови. До периферійної області відносяться *to interrogate* «питати» і *to query* «питати», так як в цьому значенні вони менш вживані.

Дієслова публічного типу комунікації є головним засобом виразу для людини схильної до публічного типу комунікації. Група «риторичних», тобто зі значенням красномовства, дієслів об'єднує :

to orate – «виголошувати промову» [OED]

to perorate – «ораторствувати, просторікувати» [OED]

to speechify – «ораторствувати, просторікувати» [OED]

to spout – «ораторствувати, просторікувати» [OED]

Група з інтегральною ознакою «мова, публічно» представлена центральним дієсловом *to orate* «виголошувати промову». Аналізуючи значення лексем даної групи, приходимо до висновку, що в семантичній структурі значень присутні дифференціюючі, додаткові ознаки : три останніх дієслова мають явно негативну конотацію.

Що стосується суб'єктно- об'єктної організації лексем, то для них наявність суб'єкта та об'єкта облігаторно.

2.10 Дієслова навмисної мовної дискредитації об'єкта та дієслова осуду

Аналізований розряд дієслів в семантичному полі говоріння займає сегмент негативного впливу на репутацію об'єкта висловлювання :

to abuse – «ображати, ляяти» [OED]

to asperse – «ганьбити, обмовляти» [OED]

to backbite – «злословити за спиною, обмовляти» [OED]

to calumniate – «обмовляти, паплюжити» [OED]

to defame – «обмовляти, паплюжити, ганьбити» [OED]

to denigrate – «обмовляти, паплюжити» [OED]

to malign – «обмовляти, злословити» [OED]

to scandalize – «злословити, пліткувати» [OED]

to slander – «обмовляти, паплюжити» [OED]

to slang – «вилаяти» [OED]

Дана група з інтегральним значенням «наклеп» близька до розряду дієслів з інтегральною ознакою «пліткувати», але якщо плітки і можуть принести шкоду людині, то наклеп практично вбиває людину, позбавляє її займаного положення, авторитету, стійкості і несприйнятливості до наклепу.

Лексема *to slang* «вилаяти» володіє більш м'яким значенням в порівнянні з *to abuse* «ображати, ляяти», оскільки при вживанні *to abuse* зачіпається честь адресата, його ім'я і репутація.

Дієслівне найменування *to scandalize* «злословити, пліткувати», яке є своєрідним містком до синонімічного гнізда дієслів *to asperse* «ганьбити, обмовляти» (процес наклепу завжди пов'язаний з ганьбою, з неприємними відчуттями, негативним ставленням суб'єкта до об'єкта), *to backbite* «злословити за спиною, обмовляти» (дана дія ніколи не відбувається відкрито, вона відбувається за спиною об'єкта, про все він дізнається останнім), *to calumniate* «обмовляти, паплюжити», «говорити неправду, яка здатна завдати великої шкоди людині», *to defame* «обмовляти, паплюжити, ганьбити», *to denigrate* «обмовляти, паплюжити», *to malign* «обмовляти, злословити», «говорити, вимовляти зле слово», *to slander* «обмовляти, паплюжити», об'єднаних інтегральним значенням «наклеп».

Група дієслів осуду включає лексеми, співвідносні з ситуацією осуду різного ступеня категоричності :

- to brawl – «сваритися, скандалити, кричати» [OED]
- to castigate – «лаяти, жорстоко критикувати» [OED]
- to condemn – «засуджувати, гудити» [OED]
- to curse – «проклинати, лаятися» [OED]
- to damn – «проклинати, засуджувати, лаятися» [OED]
- to lecture – «прочитати нотацію» [OED]
- to rate – «лаяти, задавати прочухана» [OED]
- to rebuke – «дорікати, робити догану» [OED]
- to reprehend – «робити догану» [OED]
- to reprimand – «робити догану» [OED]
- to reproach – «дорікати, сварити» [OED]
- to reprobate – «засуджувати, корити» [OED]
- to reprove – «робити догану, докоряти, сварити» [OED]
- to row – «вичитувати, робити догану» [OED]
- to strafe – «лаяти, розносити» [OED]
- to swear – «лаяти, зневажати Бога» [OED]
- to trounce – «суворо лаяти» [OED]

Розряд з інтегральною ознакою «лаяти» представлений центральним дієсловом *to swear* «лаяти, зневажати Бога», яке своїм значенням вказує на емоційне забарвлення вимовлюваного, який дійшов до вищої межі лайки, так як тут зачіпається Бог, до якого прийнято звертатися з благоговінням, а не з поганими словами. До нього близьке дієслово *to strafe* «лаяти, розносити», яке вказує на те, що цей процес може бути тривалим і торкатися будь-якої сфери людських відносин, так як немає межі і немає кордонів, що перешкоджають цьому негативному процесу.

Дієслівні найменування *to brawl* «сваритися, скандалити, кричати» займають проміжне положення між першою підгрупою і другою, представленою центральним дієсловом *to curse* «проклинати, лаятися» з інтегральним значенням «прокляття», яке вважається найвищою точкою лайки, так як тут зачіпається область темної магії, яка здатна нашкодити не

тільки об'єкту, а й самому суб'єкту, тому що погане слово, вимовлене в недобрий час, має властивість бумеранга – повертатися до свого господаря.

Сюди ж відноситься і лексема *to damn* «проклинати, засуджувати, лаятися».

Група дієслів з інтегральним значенням «докір, догана» представлена центральними дієсловами *to rebuke* «дорікати, робити догану», *to reprehend* «робити догану», *to reprimand* «робити догану», *to reprove* «робити догану, докоряти», *to row* «вчитувати, робити догану».

У значенні цих дієслів проглядається поступове посилення невдоволення з боку суб'єкта. У дієслові *to lecture* «прочитати нотацію» ми бачимо бажання мовця виправити ситуацію, що склалася за допомогою простої нотації, яка може бути сприйнята об'єктом, а може бути і проігнорована.

Посилення почуття невдоволення помітно в значеннях дієслів *to condemn* «засуджувати, гудити», *to reprobate* «засуджувати, картати».

Суб'єкт застосовує більш сильну форму догани – докір для того, щоб змінити ситуацію і спробувати поставити співрозмовника на місце, сподіваючись, що засудження виявиться дієвим способом вирішення конфлікту.

Поступово докір переростає в лайку, що свідчить про неможливість стримувати почуття, стежити за подіями, контролювати ситуацію, в цьому полягає функціональна значущість лексем *to castigate* «лаяти, жорстоко критикувати», *to rate* «лаяти, задавати нагінку», *to reproach* «дорікати, сварити», *to trounce* «суворо лаяти».

2.11 Дієслова заохочення та дієслова говоріння зі значенням досягнення мети шляхом обману

Семантичний простір, протилежний семантичному сегменту осуду, репрезентують дієслова заохочення :

- to belaud – «вихваляти, звеличувати» [RT]
- to boast – «хвалитися» [RT]
- to brag – «хвалитися» [RT]
- to commend – «хвалити, рекомендувати» [RT]
- to eulogize – «вихваляти, звеличувати» [RT]
- to gasconade – «хвалитися» [RT]
- to laud – «хвалити, звеличувати» [RT]
- to panegyryze – «вихваляти» [RT]
- to praise – «вихваляти, звеличувати» [RT]
- to resound – «прославляти, гриміти, звучати» [RT]
- to rodomontade – «хвалитися» [RT]
- to sphere – поет. «Звеличувати (до небес)» [RT]
- to swank – «хвалитися» [RT]
- to vaunt – «хвалитися, звеличувати» [RT]

Розглянутий розряд в семантичному плані не є однорідним. Він розпадається на групу дієслів з позитивним значенням «хвалити» і групу з негативною оцінкою «хвалитися».

- to boast – «хвалитися» [RT]
- to brag – «хвалитися» [RT]
- to gasconade – «хвалитися» [RT]
- to rodomontade – «хвалитися» [RT]
- to swank – «хвалитися» [RT]
- to vaunt – «хвалитися, звеличувати» [RT]

Група дієслів з інтегральним значенням «хвастоці» представлена

центральним дієсловом *to boast* «хвалитися», до якого примикають лексеми *to drag* «хвалитися», *to gasconade* «хвалитися», *to rodomontade* «хвалитися», *to swank* «хвалитися». Вони відносяться до сфери почуттів, зачіпають ділянку особистих почуттів.

Такі людські якості як хвастощі ніколи не віталися при спілкуванні, вони завжди викликали негативну оцінку з боку оточуючих.

Доцільно виділити підгрупу, що включає до свого складу дієслова : *to belaud* «хвалити, звеличувати», *to eulogize* «вихваляти, звеличувати», *to laud* «хвалити, звеличувати», *to panegyryze* «вихваляти», *to praise* «вихваляти, звеличувати», *to vaunt* «хвалитися, звеличувати», значення яких зводять людські «хвастощі» у вищу ступінь вихваляння.

Цей процес зазвичай гучноголосий, супроводжується шумом, обставлений з великою помпезністю, все це знаходить своє відображення в значенні дієслова *to resound* «прославляти, гриміти, звучати».

Це почуття не чуже і поезії, в якій воно знаходить своє місце *to sphere* поет. «звеличувати (до небес)». Дієслово *to commend* «хвалити, рекомендувати» відрізняється від усіх попередніх тим, що тут виражаються не стільки хвастощі, скільки бажання допомогти людині отримати місце, до якого вона прагне.

Група діслів говоріння зі значенням досягнення мети шляхом обману об'єднує дієслова, які пов'язані з моральною областю і також пов'язані спільною семантичною ознакою «лестощі» :

to blarney – «лестити» [RT]

to blandish – «лестити» [RT]

to soap – розм. «Лестити» [RT]

to soft soap – розм. «Лестити» [RT]

Дана група представлена дієслівними лексемами з інтегральним значенням «лестощі», яке вміщує в себе спробу суб'єкта добитися бажаної мети, використовуючи для цього засоби, які викликають негативне ставлення з боку об'єкта, так як улесливі слова завжди несуть у собі прихований зміст,

протилежне значення.

Лестоці дають можливість суб'єкту отримати позитивний результат, не витрачаючи при цьому багато зусиль. Дана група дієслів зачіпає моральну область почуттів. Два дієслова *to soap* «лестити», *to soft soap* «лестити» відносяться до розмовної лексики.

2.12 Дієслова вмовляння та мовної участі

Семантичний простір вмовляння конституюється значеннями наступних дієслів :

to adjure – «молити, заклипати» [RT]

to beg – «просити, благати» [RT]

to beseech – «просити, благати» [RT]

to entreat – «благати, просити» [RT]

to petition – «просити, благати, звертатися з петицією» [RT]

to plead – «просити, благати» [RT]

to pray – «просити, благати» [RT]

to request – «просити дозволу, просити (про що– небудь)» [RT]

to solicit – «просити» [RT]

to supplicate – «просити, молити» [RT]

Дана група з інтегральним значенням «прохання, бланання» представлена центральними дієсловами *to beg* «просити, благати», *to beseech* «просити, благати», *to entreat* «благати, просити», *to plead* «просити, благати», *to pray* «просити, благати», *to solicit* «просити», *to supplicate* «просити, молити».

Вони об'єднані відносинами синонімічності, досить однорідні, тому не виникає необхідності детального семантичного аналізу лексичного розряду.

Прохання може виражатися не тільки словесно – *to request* «просити

дозволу, просити (про що-небудь)», а й письмово – *to petition* «просити, благати, звертатися з петицією», сподіваючись, що документальний варіант прохання виявиться більш суттєвим, ніж усна форма звернення.

Найвищої емоційної виразності цей процес-прохання досягає в значенні дієслова *to adjure* «молити, заклипати».

Наступний аналізований розряд *дієслів мовної участі* протилежний групі дієслів осуду :

to solace – «заспокоювати, втішати» [RT]

to soothe – «втішати» [RT]

Ця група лексем належить до дієслів, що зачіпають сферу почуттів, в даному випадку співчутливу сферу.

Вони об'єднані інтегральною ознакою «втіха, заспокоєння». Дану дію можна здійснювати тільки тихим, проникливим голосом.

Ці лексеми відображають специфічний тип комунікації, відмінний від інших видів публічної промови, матеріал, складений за законами існуючої знакової системи. Цей вид спілкування визначається також впливом етнографічних, психологічних та соціокультурних факторів, що формують спеціальні мовні механізми впливу на емоційний та інтелектуальний стан реципієнтів.

Дослідження етимологічних характеристик конститuentів поля говоріння в рамках розробленої методики дозволяє зробити наступні узагальнення : існуючі лексикографічні матеріали дають можливість досить точно визначити відносний лінгвістичний час виникнення дієслів говоріння, проте етимологічні джерела англійської мови можуть бути піддані критиці з причини недоліків у словникових дефініціях і слабкому обліку даних інших германських мов.

Проте дослідження дозволило визначити основні параметри історичного формування семантичних розрядів дієслів, що входять в поле говоріння.

В рамках відносного лінгвістичного часу можна говорити про

безперервність цього процесу, виділивши історичні фази підйомів і спадів. Напродуктивнішим стало XVI ст. – 62 лексеми, за ним XIV ст. – 58 лексем, потім XVII ст. – 33 лексеми, XIII ст. і XV ст. налічують однакову кількість лексем – 24, до них близький період (VII ст.) – 23 лексеми, потім XVIII ст. – 15, XIX ст. – 12, XII ст. – 6 і XX ст. – 1. Всього 258 лексем.

Група романської лексики, адаптована англійською мовою, нараховує 129 лексем, що перевищує число дієслів індоєвропейського походження – 78, загальнонімецьких лексичних одиниць – 25, автохтонних – 23 і запозичений зі скандинавських та східних мов – 3.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає наочне уявлення про те, що дієслова говоріння складають значну частину загального дієслівного фонду англійської мови. На це, зокрема, вказує безперервна динаміка хронологічного розширення семантичного простору дієслів мовленнєвої діяльності.

Особливу увагу було звернено на структурно-змістовні особливості семантичного простору категорії говоріння, конституюючу дієслівну лексику англійської мови. Простір говоріння в сучасній мові формується гіперонімами *say, speak, tell, talk*, які в найбільш загальному вигляді передають вказівку на користування мовою і спрямованість мовця на аудиторію.

Проте ці лексеми не обумовлюють розбиття простору на окремі семантичні сегменти. В основі організації структури семантичного простору лежить виділення дискретних уявлень про акти адресованого мовоутворення в лексичному континуумі.

У семантичному просторі говоріння сучасної англійської мови визначальними є вказівки на процес передачі інформації, спонукання до дії/не дії, вираз міжособистісних відносин комунікантів, двонаправленність мовного акту і характеристика мовної дії за звучанням і манерою говоріння. На основі дискретних уявлень в загальному семантичному просторі, сформованому дієсловами говоріння, можна однозначно виділити сегменти з нерівною кількістю лексичних одиниць – від сорока до двох.

Ця обставина вказує на те, що кожне дискретне уявлення про мовленнєву діяльність може вербалізувати з позицій безлічі оцінок акту, допустимого реальними його ознаками. Як показують результати проведеного дослідження, семантичні сегменти не ізольовані один від одного, а сполучаються периферійними лексемами.

Аналіз *verba dicendi* показав, що семантика і функція кожної лексеми, обумовлені референціальною конвенцією, визначають положення лексичної одиниці в семантичному просторі говоріння : чи є слово основним у певному семантичному сегменті, або ж воно периферійне. Якщо це основне дієслово, то воно володіє всім спектром значень – і «фізичними», і знаково-комунікативними, тобто може співвідноситися як власне з дією, говорінням, так і передачею інформації або впливом на адресата, подібно до інших волюнтативно-прагматичних дієслів. Якщо ж дієслово відтіснили на периферію, то воно зберігає головним чином «фізичні» значення.

Загальним смисловим ідентифікатором дієслів мовлення є поняття говорити, що сполучає в своєму значенні всі аспекти мовної діяльності : мовний (акустико-фізіологічний), експресивний (аспект вираження думки) і комунікативний (аспект мовного контакту і повідомлення). В основі близькості всіх названих класів лежить інтегративний семантичний компонент «мова». У деяких дієслів він має факультативний характер. Функції цього компонента різні : в одних випадках він вказує на мову як самостійний процес породження, в інших – на інструмент, засіб здійснення будь-яких інших дій, що супроводжують мовоутворення.

Всередині окремих семантичних розрядів дієслова мовлення найчастіше протиставляються по семантичним компонентам, конкретизує семи об'єктності, інтенсивності, характеру дії, цілеспрямованості. На цій підставі в загальному складі лексичних одиниць виділяються дієслова, що характеризують зовнішню сторону мовлення, що містить зміст думки, комунікативну сторону мови, мовленнєву взаємодію і контакт, мовленнєве спонукання, емоційне ставлення та оцінку.

Аналіз фактичного матеріалу підтвердив положення про те, що конотативні компоненти семантики дієслів не можуть виступати в якості інтегральних, оскільки вони несуть в собі диференційне навантаження.

У значенні ряду дієслів говоріння присутній «соціальний» компонент, який вказує на рольові відносини між учасниками ситуації або особливі

умови її протікання.

Кожен із сегментів, які об'єднують дієслова, виявляє ядро, що формується значеннями лексем, позбавлених семантичних збільшень, і периферію, утворену лексичними одиницями, значення яких експресивно марковані. Між одиницями семантичних сегментів встановлюються системні відносини (синонімічні, гіперогіпонімічні), що забезпечують їх стабільність і оперативність витягу з точки зору мовної функціональності. Периферійні елементи сполучають суміжні семантичні сегменти в єдине поле.

Змістовий центр простору усної комунікації в англійській мові утворюють чотири доміанти – «передача інформації», «обмін інформацією», «мовний вплив» і «вираз міжособистісних відносин комунікантів», оскільки вони орієнтовані на рішення мовцем певної комунікативної задачі. На досягнення мовцем зазначених комунікативних завдань у значній частині орієнтовані і дієслова, що характеризують мову за звучанням і манерою говоріння.

Через конкретизатори дієслів мовлення передається інформація про взаємодію та взаємовідносини комунікантів : говорити – «сказати щось приємне, ласкаве, щире» тощо. В такому випадку інтенціональність включає такі мовні дії, як розрада, підтримка, схвалення чи прагнення принизити, образити кого-небудь, які однозначно маніфестуються відповідними дієсловами.

У мовній діяльності виражається суб'єктний зміст мови, який тісно пов'язаний з емоційною оцінкою. Дієслова мовлення виступають не тільки як знаряддя передачі думки, але і як засіб вираження почуттів, емоцій, індивідуальності оцінок і різних інтенцій, реалізуючи емоційно-оцінну функцію мови.

Емоційно-оцінна функція мови обумовлена орієнтацією мовленнєвої діяльності на адресата, прагненням мовця передати оцінку повідомлюваного і впливати на співрозмовника. Автор не може індиферентно ставитися до повідомлення. Він не просто щось об'єктивно констатує або про щось

байдуже оповідає, а підносить все зі своєї точки зору, виявляючи участь свого «я» у всьому, про що він говорить. Суб'єкт мовлення дає оцінку навколишнього світу – об'єктам, діям, вчинкам, умовам, способу життя, рисам характеру, зовнішності, фізичним даним тощо. Безпосередня причина емоцій – інтелектуальна оцінка стану речей як ймовірного або несподіваного, бажаного або небажаного для суб'єкта.

Англійські дієслова мовлення володіють універсальною сполучуваністю з прислівниками психофізіологічного стану : виражається стан смутку, радість суб'єкта мовлення, невдоволення, обурення, озлобленість тощо.

Інтенціональність є основним компонентом мовленнєвої діяльності. У мовному акті мовець здійснює свій намір провести немовний ефект на адресата мовлення : вплив на співрозмовника – обов'язкова ознака комунікації. Інтенціональний аспект мовної діяльності передбачає реалізацію різних видів мовних дій і висловлює різні наміри суб'єкта мовлення. Одним з найважливіших видів інтенцій є спонукання. В англійській мові виявляються різні форми реалізації спонукання (рада, рекомендація, застереження, вимога, розпорядження, категорична заборона, наказ).

У функціонуванні дієслів мовлення активно проявляються всі функції мови – номінативна, що інтерпретує, когнітивна, конотативна і комунікативна.

Функції мовної діяльності та функції мови, на які орієнтовані дієслова мовлення, зумовлюють їх складну структуру значення, що відображає всі аспекти конкретизації глобального концепту «говорити». Широкий функціонально- когнітивний потенціал дієслів мовлення зумовлений тим, що в них переплітаються і взаємодіють функції мови і функції мовленнєвої діяльності. Інформативний, суб'єктивний, інтенціональний аспекти мови виявляються як мовні універсалиї.

Спеціальне дослідження хронології розвитку масиву *verba dicendi* дозволяє відзначити фазовість цього процесу. Закономірна продуктивність

початкової фази – давньоанглійської мови : тут велика частина лексики датується сьомим століттям. На даному етапі референція уявлень про мовленнєву діяльність здійснювалася за допомогою аутохтонної або загальнонімецької лексики.

Гіпотетично слід припустити, що виділення дискретних уявлень мало аудіовізуальну природу і меншою мірою було пов'язане з емоційними характеристиками.

Сплеск розширення складу дієслів говоріння в тринадцятому-чотирнадцятому століттях без усілякого сумніву пов'язаний з вдосконаленням виділення дискретних уявлень про мовленнєву діяльність та розвитком мовних контактів, в першу чергу з адаптацією романських запозичень.

Цей процес, практично в тих же розмірах, повторюється в шістнадцятому столітті.

Далі впливає поступове зниження розширення лексичного масиву. Генезис *verba dicendi* підтримувався деталізацією дискретних уявлень і референцій станів стилістично маркованої, метафоричної і звуконаслідувальної лексики, що компенсує потребу в «новизні», що є стійкою мовною тенденцією.

Значний спад кількісного приросту дієслівного масиву зафіксовано в останньому столітті. Цей факт дає підставу вважати, що англійська мовна картина говоріння сформована. Далі слід очікувати незначного її доповнення образними лексичними одиницями.

Ці результати підтвердили висунуту гіпотезу про фазовість розвитку лексичних масивів стосовно вивченої дієслівної лексики.

Аналіз якісного складу дієслів говоріння, проведений з використанням методики етимологічних реконструкцій та лінгвістичної комбінаторики, показав, що половину семантичного простору говоріння формує лексика романського походження. Мабуть, основну роль зіграв в цьому екстралінгвістичний фактор, що зумовив тісний контакт двох мовних

середовищ.

На другому місці за кількістю лексем у семантичному просторі говоріння лексика індоєвропейського походження. Загальнонімецька лексика представлена меншим об'ємом в порівнянні з лексикою романського і індоєвропейського походження. Слід зазначити, що відсоток автохтонної лексики в якісному складі дієслів говоріння близький до кількості загальнонімецької лексики, що є показником продуктивності звуконаслідувальних процесів в словотворенні, що мають етнічну специфіку. Вкрай мала в лексичному масиві частка запозичень з інших мов.

Отримані результати дозволяють визначити перспективу дослідження інших розрядів англійської лексики, а також лексики інших мов, із застосуванням запропонованої методики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Лексическая семантика (синонимические средства языка). Москва : Наука, 1995. Т. 1. 464 с.
2. Апресян Ю. Д. Избранные труды. Интегральное описание языка и системная лексикография. Москва : Школа «Языки русской культуры», 1995. Т. 2. 295 с.
3. Арнольд И. В. Потенциальные и скрытые семы и их актуализация в английском художественном тексте. *Иностранный язык в школе*. Москва, 1979. № 5. С. 10–14.
4. Богданов В. В. Семантико-синтаксическая организация предложения. Ленинград : ЛГУ, 1977. 205 с.
5. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика : Курс лекций по английской филологии. Тамбов : Грамота, 2001. 123 с.
6. Бондарко А. В. К теории поля в грамматике – залог и залоговость. *Вопросы языкознания*. Ленинград, 1972. № 3. С. 20–35.
7. Бондарко А. В. Принципы функциональной грамматики и вопросы аспектологии. Ленинград : Наука, 1983. 208 с.
8. Васильев Л. М. Семантика русского глагола. Москва : Высшая школа, 1981. 184 с.
9. Верещагин Е. М. Лингвострановедческая теория слова. Москва : Русский язык, 1980. 320 с.
10. Вилюман В. Г. Английская синонимика. Москва : Наука, 1980. 454 с.
11. Виноградов В. В. Русский язык : Грамматическое учение о слове. Москва – Л. : Учедиз, 2001. 784 с.
12. Гак В. Г. Семантическая структура слова как компонент семантической структуры высказывания. *Семантическая структура слова*.

Москва : Наука, 1971. С. 76–94.

13. Гловинская М. Я. Русские речевые акты и вид. Москва : Наука, 1992. 129 с.

14. Дворник О. Д. Функциональная категоризация глаголов говорения в современном английском языке : автореф. дис. ... док. филол. наук : 10.02.04, Белгород, 2003. 46 с.

15. Долинина И. Б. Маркировка субъектно-объектных отношений у валентностных категорий английского. Москва : Наука, 1982. 189 с.

16. Ельсмлєв Л. Можно ли считать, что значения слов образуют структуру? Благовещенск : БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 1998. 138 с.

17. Жуковська В. В. Лексико–семантичні та граматичні характеристики англійського дієслова у художньому тексті : лінгвостатистичний аспект (на матеріалі популярних політичних романів) : автореф. дис. ... канд. філ. наук : 10.02.04. Київ : Нац. лінгв. ун– т. К., 2006. 20 с.

18. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово–стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.

19. Кирпиченко Е. Э. Этимология немецкой лексики, заимствованной восточнославянскими языками : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Запорожье, 2001. 199 с.

20. Клепикова Т. А. Функционально–семантический потенциал и лингвистический статус модально–связочных глаголов современного английского языка : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 Санкт-Петербург, 1998. 24 с.

21. Кодзасов С. В. Голос : свойства, функции. *Язык о языке* / ред. Н. Д. Арутюновой. Москва : Языки русской культуры, 2000. С. 502–527.

22. Кодухов В. И. Общее языкознание. Москва : Высшая школа, 1974. 303 с.

23. Колшанский Г. В. Контекстная семантика. Москва : Наука, 1980. 150 с.

24. Кошарная С. А. Лингвокультурологическая реконструкция мифологического комплекса «Человек – Природа» в русской языковой картине мира : автореф. дис. ... док. филол. наук : 10.02.01. Белгород, 2002. 45 с.
25. Кузнецова А. И. Понятие семантической системы языка и методы ее исследования. Москва : Моск. ун-та, 1993. 60 с.
26. Лекомцев Ю. К. К вопросу о системности глаголов речи в английском языке. *Проблемы структурной лингвистики*. Москва : Наука, 1992. С. 190–197.
27. Леонтьев А. А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания. Москва : Наука, 1989. 308 с.
28. Мразек Р. Синтаксис русского творительного. Прага : Státní pedagogické nakladatelství, 1964. 163 с.
29. Набокина Е. М. Функционирование глаголов речи в перформативных высказываниях. *Взаимоотношение единиц разных уровней языковой структуры*. Саранск, 1985. 160 с.
30. Недялкова Т. М. Лексическая группа глаголов речи в современном немецком языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Москва, 1988. 23 с.
31. Ничман З. В. Глаголы говорения (устной речи) в современном русском языке. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Томск, 1980. 178 с.
32. Падучева Е. В. Высказывание и его соотнесенность с действительностью. Москва : Наука, 1985. 218 с.
33. Пак Г. А. К вопросу о принципах выделения глаголов речи. *Вопросы теории русского языка*. Новосибирск, 1995. С. 28–35.
34. Почепцов Г. Г. Синтагматика английского слова. Киев : Вища школа, 1996. 112 с.
35. Рейман Е. А. Лексическая группа глаголов речи и производных от них существительных в современном английском языке. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Москва, 1982. 247 с.

36. Селиверстова О. Н. Об объекте лингвистической семантики и адекватности ее описания. Москва : Наука, 1986. 130 с.
37. Соболева П. А. Синонимия в словообразовательном гнезде. Москва : Наука, 1988. 454 с.
38. Сусов И. П. Субъектоцентрическая модель речевого акта. *Культура народов Причерноморья*. ред. изд. : И. П. Сусов, Л. Р. Безуглая. Винница, 2009. Т. 2. № 168. С. 284–287.
39. Толстой Н. И. Некоторые проблемы сравнительной славянской семасиологии. Москва : Наука, 1988. 109 с.
40. Чейф У. Значение и структура. Москва : Прогресс, 1995. 432 с.
41. Ширяев Е. Н. Глаголы речи, восприятия и мысли в роли разговорных модальных средств. Москва, 2004. 253 с.
42. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики. Москва : Наука, 1994. 279 с.
43. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика. Москва : Прогресс, 1995. С. 231–255.
44. Austin J. L. How to do things with words : The William James lectures delivered at Harvard University. Cambridge : Harvard University Press, 1982. 166 p.
45. Beaugrande R., Dressier W. U. Introduction to text linguistics. London : Beaugrande, 2002. 142 p.
46. Biber D., Johansson S., Leech G., Conrad S., Finegan E. Grammar of Spoken and Written English. London : Longman, 1999. 315 p.
47. Bühler K. Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache. Jena : Fischer, 1974. 390 p.
48. Chomsky N. Current Issues in Linguistic Theory. The Hague : Mouton, 1964. 161 p.
49. Dijk T. A. Van. Discourse, context and cognition. SAGE Publication. Naaldwijk : Uitgeverij, 2006. 177 p.

50. Fairclough N. *Language and Power*. London, New York : Longman, 1989. 135 p.
51. Fillmor C. J. *Universals in linguistic theory. The case for case*. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1988. 88 p.
52. Geeraerts D. *Theories of Lexical Semantics*. New York : Oxford University Press, 2010. 341 p.
53. Greimas A. *Semantique structurale*. Paris : Larousse, 1986. 221 p.
54. Ipsen G. *Der Alte Orient und die Indogermanen. Festschrift für W. Streiberg*. Heidelberg, 1984. P. 200–237.
55. Joseph J. E. *Rethinking Linguistic Creativity* / ed. by Hayley G. Davis, Talbot J. Taylor. London : Routledge, 2003. 150 p.
56. Katz J. J., Fodor J. A. The structure of a semantic theory. *Language, volume and number*. 1983. V. 39. № 2. P. 170–210
57. Kodish B. I. *General Semantics : A General Theory of Evaluation*. San Francisco : A. Knopf, 2003. 135 p.
58. Lakoff G. *Semantics*. Cambridge : Cambridge University Press, 1991. 207 p.
59. Lamont G. *The Historical Rise of the English Phrasal Verb*. Toronto : University of Toronto, 2005. 256 p.
60. Leech G. *Semantics*. Harmondsworth : Penguin books, 1984. 386 p.
61. Louw J. P. *Semantics of New Testament Greek*. Oakland, 1992. 164 p.
62. Lyons J. *Semantics*. Vol. 1. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 163 p.
63. Mc Cawley J. *Grammar and meaning; papers on syntactic and semantic topics*. Tokyo : Taishukan publ., 1993. 157 p.
64. Postal P. The best theory. *Goals of linguistic theory* / ed. by S. Peters. New Jersey, 1992. P. 131–179
65. Renkema J. *Introduction to Discourse Studies*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2004. 337 p.

66. Searle J., Vanderveken D. *Foundations of Illocutionary Logic*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 243 p.

67. Trier J. *Der Deutsche Wortschatz im Sinnbezirk des Verstandes (Die Geschichte eines sprachlichen Feldes)*. Heidelberg : Winter, 1981. 347 p.

68. Ullmann S. *Semantics. Current Trends in Linguistics*. Hague : Mouton&Co , 1972. 287 p.

69. Wierzbicka A. *English speech act verbs. A semantic dictionary*. Sydney : Acad. Press Australia, 1987. 397 p.

70. Wierzbicka A. *Semantic Primitives*. Frankfurt : Athenäum Verlag, 1972. 325 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

71. Merriam-Webster Dictionary. URL : <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення 10.07.2019)

72. Oxford English Dictionary. URL : <https://www.oed.com/> (дата звернення 20.06.2019)

73. Roget's Thesaurus. URL : <https://www.thesaurus.com/> (дата звернення 08.06.2019)

SUMMARY

The presented paper is dedicated to the study of historical-linguistic development of lexical-semantic group of words and to the analysis of verbal vocabulary of modern English language, which has the meaning of speaking.

The object of the work can be defined as verbal vocabulary of modern English language, which has the meaning of speaking.

The main aim of the paper consists in the study of the *verba dicendi* of modern English in terms of semantic stratification within the semantic field. It determined the accomplishment of such objectives as:

- defining the semantic field of the speaking category;
- evaluating the semantic stratification of the verbs of speaking;
- determining the ratio of autochthonous and borrowed verbal vocabulary that forms a semantic field of speech in modern English.

In this paper we trace the history of the formation of the segment of speaking in the picture of the world of native English speakers, it represents a verbal vocabulary. The study extends the understanding of the features of the interaction of close-related and not close-related speaking environments.

The scientific novelty of the presented research lies in the investigation of the semantic space of the speaking field as a set of verbal vocabulary that discover systematic characteristics and interact with each other structures. The detalisation of the chronological features of the formation of the verbal area of speech and the linguistic basis of its development is the new one of the analysis itself.

Key-words: *semantic field, verba dicendi, semantic stratification, semantic field of speech*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Павловська Євгенія Сергіївна, студент(ка) 2 курсу, форми навчання заочної, факультету іноземної філології, спеціальність філологія, освітньо-професійна програма мова і література (англійська), адреса електронної пошти zheka9607@gmail.com, – підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Специфіка семантики дієслів говоріння в сучасній англійській мові» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена; – заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії; –згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

Павловська Є. С.